

SUEZSKÁ VOJNA 1956: OPERÁCIA „KADEŠ“

KAROL SORBY

SORBY, K.: The 1956 Suez War: Operation „Kadesh“. *Vojenská história*, 8, 1, 2004, pp 58 – 84. The study shows that the Sinai attack of the Israeli army was not decided in late October 1956. The evidence indicates that there has been a long term intention to seize the Sinai Peninsula at the appropriate moment. The motives behind this aim were, as always, a fluctuating combination of religious-historical dreams, strategic designs, political necessity, and self-defence. The secret plan of the operation „Kadesh“ was ready on 5 October 1956 and became a part of the tripartite aggression against Egypt. *Military History. Near East. The 1956 Suez War: Operation „Kadesh“*.

* * * * *

Francúzsko a Británia koordinovali svoje vojenské plány proti Egyptu, ale veľké názorové rozdiely dokázali odstrániť až po 16. októbri 1956.¹ Francúzsko v tom čase plne podporovalo Izrael. Izraelčania ešte na jar informovali Pineaua, že postupné zavádzanie nových zbraní z ČSR do výzbroje egyptskej armády ich núti vykonať preventívnu vojenskú akciu niekedy na jeseň. Egypt vraj začal presúvať vojsko a zbrane zo zóny priepľavu na Sinaj a budovať dobre organizované základne kománd pre prenikanie do hĺbky Izraela. V zásade sa plánoval rozsiahly izraelský útok s obmedzeným cieľom zničiť tieto základne, niekedy začiatkom novembra, keď sa rátať s tým, že USA budú zaujaté záverečnou etapou volebnej kampane, a keď následkom toho bude *Trojstranná deklarácia* neúčinná. Pineau povzbudil Izraelčanov v tomto zámere. Dokonca ich tlačil, aby šli ešte ďalej a zničili egyptské vojenské základne na Sinaji a v pásme Gazy. V prípade takého útoku – ktorý by znamenal preventívnu vojnu – dával záruky, že Francúzsko bude vetovať akúkoľvek rezolúciu BR OSN odsudzujúcu Izrael. Zároveň Francúzsko zvýšilo svoje dodávky stíhačiek Mystère IV z 15 na 60 za mesiac, čím porušilo ustanovenie *Trojstrannej deklarácie*, ktoré upravovalo obmedzenie zbrojenia. Francúzsko ponúklo vyslanie leteckých inštruktorov, ktorí by cvičili izraelských pilotov a začatie spoločných štábných rozhovorov. Abel Thomas za francúzske vládu a Šimon Peres za Izrael vypracovali 10. októbra tajnú vojenskú dohodu.²

Peres sa vrátil do Izraela 25. septembra. Stretol sa s Ben Gurionom a Dajanom na vojenskom letisku v Ramle a počas presunu do Jeruzalema hovoril o svojich rozhovoroch s Bourgesom-Maunourym. Povedal, že francúzske vojenské kruhy sú rozhodnuté napadnúť Egypt, aj keby to mali urobiť sami, ale veria, že Briti sa pripoja. Izraelská vláda 25. septembra poverila Meirovú, Dajana a Peresa, aby cestovali do Paríža a pokračovali v rokovaní. Ben Gurion naznačil ústrednému výboru svojej strany *Mapai*, že je dôvod domnievať sa, že po dlhom čase má Izrael skutočného spojenca.³ Francúzske vojenské kruhy okamžite informovali Britov o Ben Gurionovej ochote spolupracovať.

¹Táto štúdia obsahovo aj chronologicky nadväzuje na predchádzajúcu štúdiu *Izrael na ceste k suezskej vojne*, uverejnenú v časopise *Vojenská história* č. 2/2003, s. 49-69.

²PERES, Shimon: *David's Sling – The Arming of Israel*. New York : Random House, 1971, s. 189-190.

³BAR-ZOHAR, Michael: *The Armed Prophet. A Biography of Ben Gurion*. London : Wiedenfeld and Nicolson, 1967, s. 230; THOMAS, Abel: *Comment Israel Fut Sauvée. Les Secrets de l'Expédition de Suez*. Paris : Albin Michel, 1978, s. 145. GOLAN, Matti: *Shimon Peres*. London : Weidenfeld and Nicolson, 1982, s. 49.

Krátko po odchode Edena a Lloyda očakávali v Paríži izraelskú delegáciu na vysokej úrovni. Delegácia prichádzala na francúzske pozvanie a viedla ju Golda Meirová, izraelská ministerka zahraničných vecí a tvorili ju Moše Carmel, minister dopravy, Moše Dajan, náčelník generálneho štábu a Šimon Peres. Delegácia odletela 28. septembra z Izraela cez Tunisko. Po prestávke na francúzskej vojenskej základni v Bizerte dorazila skupina do Paríža 29. septembra na tajné rokovania, ktoré ešte 23. septembra dohodol Peres s Bourgèsom-Maunourym. Vo francúzskej delegácii boli minister zahraničných vecí Christian Pineau, minister národnej obrany Maurice Bourgès-Maunoury a zástupca náčelníka generálneho štábu, generál Maurice Challe. Návšteva sa udiala v úplnej tajnosti.⁴

Pineau vyjadril rozčarovanie nad nedostatkom britskej odvahy. Podľa jeho názoru na použitie sily nebola alternatíva, s čím Izraelčania súhlasili. Pineau povedal, že USA nebudú súhlasiť s takou akciou, preto s Washingtonom nebudú konzultovať. Tvrdil, že invázia do Egypta sa musí uskutočniť pred 6. novembrom, lebo Američania tesne pred voľbami nebudú chcieť riskovať nezhody v atlantickej aliancii. Republikáni si nebudú chcieť odcudzovať veľký počet proizraelských voličov zaujatím stanoviska proti Izraelu. Francúzom by na spustenie akcie vyhovovala polovica októbra. Pineau presviedčal Izraelčanov, že Británia musí stáť na strane Francúzska a Izraela. Pineau uviedol, že by bolo najlepšie, keby Izrael otvoril útok. Dostane plnú vojenskú a politickú podporu Francúzska, vrátane použitia veta v BR.⁵ Keby Izrael napadol Egypt, Británia a Francúzsko zasiahnu ako ochrancovia mieru a slobodnej plavby v Suezskom prieplyve. Treba mať na zreteli, že po Eisenhowerovom víťazstve v prezidentských voľbách Dulles už nebude váhať uvaliť sankcie na Izrael v prípade jeho útoku na Egypt a môže sa dohodnúť s Rusmi na úkor spojencov kvôli ochrane záujmov vlastnej ropnej lobby.⁶

Golda Meirová zdôraznila, že Izrael chce posilniť svoje zväzky s Francúzskom, zvlášť preto, že Džamál ʿAbdannásir je ich spoločným nepriateľom. Britská politika upevňovania vzťahov medzi Irakom a Jordánskom je rušivá. Izrael si nemôže dovoliť riskovať, že stratí priateľstvo USA. ZSSR bude samozrejme proti každej akcii, ktorá by ohrozila Egypt, ale Izrael nechce vyprovokovať spoločnú americko-sovietsku intervenciu. Golda Meirová chcela konzultovať s Američanmi, ale Pineau to odmietol s odôvodnením, že nemožno pripustiť, aby Američania mohli rozhodovať, lebo pod tlakom svojej ropnej lobby povedia nie. „To by nás dostalo do oveľa horšej situácie, ako keby sme s nimi nekonzultovali.“ Požadoval francúzsko-izraelské plánovanie s britskou účasťou alebo bez nej. Izraelčania súhlasili, hoci Meirová požadovala záruky, že Británia nenapadne Izrael, ak by izraelsko-jordánske boje nasledovali po akcii proti Egyptu.⁷ Vojenská akcia bola stanovená na 20. októbra.

Rokovania sa potom zvrtili na technicko-vojenské aspekty. Izrael požadoval francúzsky vzdušný dáždnik. Podľa anglo-francúzskych plánov Francúzsko bude využívať základne na Cypre: naliehavou otázkou bolo, či Izrael teraz môže byť náhradou za Cyprus. Francúzi povedali, že vyšlú skupinu, aby si prezrela izraelské letecké základne. Pýtali sa Dajana, či kampaň nemá vyvrcholiť obsadením Káhiry. Moše Dajan povedal, že Izrael hodlá obsadiť Sinaj a pásmo Gazy. Ak Džamál ʿAbdannásir bude môcť byť zároveň zvrhnutý, je to ďalší bonus: možné obsadenie Káhiry je otázkou skôr pre politikov ako vojakov.⁸

Dajan odišiel do Paríža s konečným zoznamom vojenského materiálu potrebného od Francúzska. Ráno 1. októbra sa Dajan stretol s náčelníkom generálneho štábu Elym a ďalšími vysokými dôstojníkmi. Dajan odovzdal Elymu požiadavku na 100 tankov, 300 polopásových vozidiel, 50 nosičov tankov, 300 nákladných áut s pohonom na štyri kolesá, 1 000 raketových

⁴MEIR, Golda: *My Life*. London : Weidenfeld and Nicolson, 1975, s. 279.

⁵DAYAN, Moshe: *Story of my Life*. London : Sphere Books Ltd., 1978, s. 205.

⁶Tamže, s. 206.

⁷BRECHER, Michael: *Decisions in Israel's Foreign Policy*. London : Oxford University Press, 1974, s. 266.

⁸PERES, ref 2, s. 194; THOMAS, ref 3, s. 154-156; DAYAN, ref 5, s. 213.

striel *bazooka* a letku transportných lietadiel. Paul Ely prisľúbil Dajanovi dodávky ďalších 100 tankov *Sherman* a ďalších zbraní, ale odmietol záväzok, že francúzske sily zaútočia zároveň. Dajan povedal Elymu, že je presvedčený, že Izrael aj bez dodatočných zbraní dokáže v priebehu dvoch týždňov poraziť egyptskú armádu a obsadiť Sinajský polostrov. Izrael vždy uvažoval v termínoch krátkych vojen a držal muníciu, náhradné diely a palivo len na dvadsať až tridsať dní bojov. Ely sľúbil, že urobí, čo môže, aby splnil Dajanove požiadavky, napriek stálym materiálnym požiadavkám francúzskej armády.⁹

Na večer 2. októbra, Dajan zvolal do Tel Avivu generálny štáb, vyhlásil stav bojovej pohotovosti. Moše Dajan upozornil svoj štáb, že vojenská akcia proti Egyptu v spolupráci s Francúzskom, a možno aj s Britániou, sa pravdepodobne uskutoční v priebehu mesiaca a elektrizoval všetkých správou, že sa blíži termín dobytia Sinaja. Keďže invázia sa mala začať 20. októbra, rozkázal zintenzívniť hliadkovanie a letecký prieskum egyptských pozícií. Dajan rozkázal odvolať všetkých dôstojníkov z tréningových kurzov v zahraničí s odôvodnením, že sa viac naučia v boji a okrem toho, nikdy by armáde neodpustili, ak by boli vynechaní. Rozkázal i okamžitú prípravu mobilizácie, hoci jej vyhlásenie sa kvôli utajeniu a prevapeniu malo odkladať do posledného možného termínu. Aby sa znemožnilo odhalenie izraelských plánov, opatrenia sa mali vysvetľovať ako príprava na možnosť vstupu irackej armády do Jordánska, čo by donútilo izraelskú armádu obsadiť západný breh Jordánu.¹⁰ David Ben Gurion mal výhrady k plánu a poukázal na to, že bez britskej účasti by mohlo dôjsť k bombardovaniu izraelských miest. Ak by v takom prípade francúzske letectvo operovalo z Izraela, a nie z Cypru, Izrael by sa stal výlučným cieľom možného egyptského vzdušného útoku. Keď ho ráno 3. októbra navštívili Dajan a Peres, prenasledovali ho obavy a chcel písať Molletovi. Predpoludním ho navštívila francúzska delegácia, ale ani tá mu nedala uspokojivé odpovede na všetky otázky.¹¹

Nasledujúci deň generál Dajan a užíš kruh jeho spolupracovníkov začali s prípravou operačných plánov. Najprv sa hodnotila úloha letectva. „Ak sa nám nepodarí hneď na začiatku preväpiť Egypt’anov a vyradiť ich lietadlá kým sú ešte na zemi, náš plán zlyhá“, napísal Dajan. Čím kratšia bude vojna, tým je menej pravdepodobné, že sa dobrovoľníci z komunistického bloku dostanú na egyptskú stranu. Dajan a jeho generáli sa rozhodli, že Sinajský polostrov musí byť obsadený za dva týždne. Plánovacia skupina odovzdala 8. októbra prvý plán na inváziu do Egypta s krycím označením „operácia Kadeš“, podľa miesta v Sinajskej púšti, kde sa podľa Biblie židovské kmene zastavili počas putovania do zaslúbenej zeme.¹² Úlohou bolo dosiahnuť čo najrýchlejšie porážku nepriateľa a získať úplnú kontrolu nad Sinajským polostrovom. Zámerom tejto prvej verzie bolo obsadiť severný Sinaj, vytvoriť obrannú líniu na východnom brehu Suezského prielavu a zmocniť sa čo najväčšieho množstva zbraní a výstroja. Pri útoku sa mali podľa možnosti obchádzať egyptské opevnené body, lebo cieľom boli pahorky na východnom brehu Suezského prielavu. Tie mali dobyť výsadkári a držať do príchodu pozemných jednotiek.¹³

Pozdĺž demarkačnej línie príméria na Blízkom východe pokračovali vážne incidenty: len v izraelsko-jordánskom sektore došlo do 5. septembra k 143 izraelským a 349 jordánskym sťažnostiam počas 19 týždňov. Podľa Daga Hammarskjölda vlády v regióne nedokázali zaujímať pozitívne stanoviská a neprijali ani najzákladnejšie opatrenia, aby predchádzali porušovaniu príméria. Hammarskjöld hodnotil situáciu ako veľmi znepokojivú a pripomenul Ben Gurionovi v osobnom liste, že odveta Izraelu nikdy nezaručí bezpečnosť.¹⁴

⁹DAYAN, Moshe: *Diary of the Sinai Campaign*. London : Weidenfeld and Nicolson, 1966, s. 30-31.

¹⁰Tamže, s. 32.

¹¹DAYAN, ref 5, s. 215.

¹²Tamže, s. 221.

¹³DAYAN, ref 9, s. 39-40.

¹⁴SCOR (Security Council Official Records), 11th year, Supplement for July – September 1956, s. 10-26.

Izrael si pestoval krízu s Jordánskom ako plášťik na zakrytie vojnových príprav proti Džamálomvi Abdannásirovi. Izrael sa 3. októbra stiahol zo Zmiešanej komisie pre prímerie a o dva dni neskôr zakázal vojenským pozorovateľom OSN vyšetrovať incidenty na izraelskom území. Generál Burns protestoval, ale zbytočne. Oznámil Hammarskjöldovi, ktorý si osvojil Burnsov názor, že je to nebezpečná negácia zásadných prvkov dohody o prímerí. Izrael pokračoval v odvetách proti Jordánsku a krviprelievanie sa ukázalo účinné na odvedenie pozornosti sveta od hraníc Egypta. A ako Burns napísal neskôr v súvislosti s obmedzením činnosti vojenských pozorovateľov OSN v Izraeli, „pre Izraelčanov tým bola cesta otvorená, aby si vyrobili *casus belli* proti Egyptu keď si budú myslieť, že nastala príhodná chvíľa“.¹⁵

* * * * *

Už 1. októbra sa v Londýne zišla porada štátov – zástancov Dullesovho plánu, ktorá sa oficiálne nazývala „tretou londýnskou konferenciou“. Z pôvodných osemnásť sa nakoniec zúčastnilo iba pätnásť štátov: Japonsko, Etiópia a Pakistan zostali mimo. Viaceré z nich prišli len po Dullesovom dôraznom uistení, že členstvo neznamená žiadne záväzky; že každý štát bude konať na úplne dobrovoľnom základe a budovať svoju prestíž a autoritu tak, aby to slúžilo zámerom Suez Canal Users Association (SCUA). Veľvyslanec USA v Londýne, Winthrop Aldrich, po organizačnej schôdzke povedal, že „je hrozné sedieť na týchto veľkých konferenciách a zostavovať niečo o čom viete, že to nemôže fungovať“.¹⁶ Na porade sa oznámilo, že bola založená „Asociácia užívateľov Suezského priepľavu“, ktorá je pripravená prevziať správu tejto vodnej cesty. Takýto krok mal ovplyvniť priebeh prerokovávaní suezskej otázky v BR. A tak sa diplomatická pantomíma ťahala ďalej. Bola usporiadaná prvá schôdza SCUA – zhromaždenie na úrovni veľvyslancov – a za jej permanentného administrátora bol menovaný jeden dánsky generálny konzul. Nikto mu nepovedal, čo má robiť; nikto nebol splnomocnený dať mu inštrukcie. To preto, lebo nikto nemal potuchy, aké by tie inštrukcie mali byť. Bez ohľadu na to, na tejto dvojdňovej schôdzi v Londýne, veľvyslanci 15 zúčastnených štátov zavŕšili konštituovanie SCUA.

Zatiaľ čo užívatelia priepľavu sa 1. októbra stretli v Londýne, aby vypracovali svoje pravidlá, Lloyd odišiel do New Yorku, aby sa zúčastnil na rokovaní Bezpečnostnej rady. Eden písal Eisenhowerovi a žiadal zaujať pevný postoj voči egyptskému prezidentovi. „Nemožno pochybovať, že Násir či chce alebo nie, je teraz spoľahlivo v ruských rukách, rovnako ako bol Mussolini v Hitlerových. Bolo by rovnako nemiestne preukázať slabosť voči Násirovi, aby sme si ho naklonili, ako bolo preukazovanie slabosti voči Mussolinimu.“¹⁷ Washington sa však starostlivo dištancoval od Londýna a Paríža: Eisenhower i Dulles síce uistovali Britov, že s Džamálom Abdannásirovom treba niečo urobiť, ale vylučovali použitie sily.

Približne v tom čase Eden aj Dulles dostali prvé informácie o kontaktoch medzi Francúzskom a Izraelom. Britskí a francúzski vodcovia si zrejme nevedomovali, aká nebezpečná je situácia, v ktorej tak USA, ako aj ZSSR, stoja v šíku proti nim. Dulles vylúčený z diskusií v Londýne, Paríži a Tel Avive bol v nepríjemnej pozícii neinformovaného. Sťažoval sa Cabotovi Lodgemu, že nevie, čo zamýšľajú spojenci. Tušil, že Francúzi chcú bojovať, ale britská vláda bola nejednotná, takže nevedel, na ktorú stranu sa vyčľuje miska váh. Na zasadaní Rady národnej bezpečnosti sa Dulles sťažoval, že nikdy počas medzinárodných kríz v predchádzajúcich rokoch neboli USA v situácii, aby nemali potuchy o britských a francúzskych

¹⁵LOVE, Kenneth: Suez. The Twice Fought War. New York : McGraw-Hill Inc., 1969, s. 443.

¹⁶Tamže, s. 438.

¹⁷Letter from Prime Minister Eden to President Eisenhower, 1. 10. 1956. In: LUCAS, W. Scott: Britain and Suez. The Lion's Last Roar. Manchester University Press 1996, s. 69.

zámeroch. Eisenhower potvrdil, že USA by urobili veľkú chybu, ak by sa pripojili k silovému riešeniu.¹⁸

Tak ako Izrael odstraňoval OSN z cesty na Blízkom východe, Británia a Francúzsko ho odstraňovali z cesty v New Yorku. Traja ministri zahraničných vecí sa pripravovali na zasadanie BR o Suez. Dulles, stále viac znepokojený, sa pýtal Lloyda a Pineaua, prečo v tomto čase predkladajú suezskú otázku na rokovanie BR: „Je to kvôli vojne alebo mieru?“ Pineau a Lloyd povedali Dullesovi, že majú pochybnosti o existencii mierového urovnania a len kapitulácia Džamála ^cAbdannásira môže obnoviť pozíciu Západu v Afrike a na Blízkom východe. Dulles rozhodne nesúhlasil, opakujúc varovania z Eisenhowerovho posledného listu Edenovi. Treba dodať, že predloženie problému na rokovanie BR OSN zodpovedalo náladám vládnucich kruhov mnohých štátov Commonwealthu.¹⁹

* * * * *

V New Yorku sa zišla Bezpečnostná rada OSN v dost' napätej atmosfére. Británia a Francúzsko podali sťažnosť proti Egyptu. Egypt podal sťažnosť proti Británii a Francúzsku. Pineau a Lloyd sa stretli s Dullesom v New Yorku 5. októbra. Na stretnutí Dulles vyhlásil, že: „Niekedy treba použiť silu bez vyhliadky na uspokojivý výsledok, ale sila nie je opatrenie, ktoré zlepši naše postavenie v Ázii a Afrike a je veľkou ilúziou myslieť si opak. Použitie sily v rozpore s Chartou rozvráti OSN. Je to vážna zodpovednosť.“²⁰ Dulles vyjadril znepokojenie, lebo USA v skutočnosti nerozumeli tomu, čo sa Briti a Francúzi snažia urobiť. Prišli Pineau a Lloyd do OSN po vojnu alebo po mier? Pineau a Lloyd povedali, že neexistuje mierová cesta: Džamáal ^cAbdannásir môže byť donútený kapitulovať iba použitím sily.

Keď sa BR zišla, aby rokovala o britskej a francúzskej sťažnosti, potvrdili sa Lloydove najhoršie obavy. Na začiatku zariadil, aby rokovanie prebiehalo na uzavretom zasadaní, avšak len čo bolo otvorené, Dr. Mahmúd Fawzí, egyptský minister zahraničných vecí, predložil rad návrhov, ktoré vychádzali mimoriadne v ústrety západným požiadavkám a z egyptskej strany predstavovali skutočné ústupky. Jasnú podporu dostala myšlienka súkromných stretnutí a príležitosť dostala súkromná diplomacia.²¹ Padol návrh, aby sa Lloyd a Pineau súkromne stretli s Fawzím, lebo nadišiel čas na seriózne rokovania. To bolo presne to, čomu sa Briti a Francúzi chceli vyhnúť, ale ťažko mohli odmietnuť takú citlivú požiadavku.

Dňa 12. októbra sa uskutočnili dve súkromné stretnutia s Hammarskjöldom za účasti ministrov zahraničných vecí Egypta, Británie a Francúzska. Mahmúd Fawzí 12. októbra bez výhrad prijal Hammarskjöldových „šesť zásad“ na prevádzkovanie priesplavu a BR ich prijala 13. októbra. Boli to: 1. slobodný a otvorený tranzit cez priesplav bez otvorenej alebo skrytej diskriminácie; 2. egyptská suverenita musí byť rešpektovaná; 3. prevádzkovanie priesplavu musí byť oddelené od politiky každej krajiny; 4. úroveň poplatkov musí byť stanovená dohodou medzi užívateľmi a majiteľmi; 5. spravodlivý podiel z poplatkov musí byť vydedený na rozvoj; 6. spory majú byť urovnané arbitrážou.²² Ako možno vidieť, rozhodujúca bola zásada tretia: oddelenie od politiky akejkol'vek krajiny. Táto prostá formulácia, ktorej autorom bol Hammarskjöld, poskytla obom stranám sporu skutočnú možnosť dospieť k dohode a zároveň si zachovať tvár. Všetko záviselo od toho, ako bola zásada interpretovaná, ale teraz bola ces-

¹⁸LUCAS, W. Scott: *Divided we Stand. Britain, the US and the Suez Crisis*. London : Hodder and Stoughton, A Sceptre Paperback, 1996, s. 216-217.

¹⁹EAYRS, J.: *The Commonwealth and Suez*. London 1964, s. 56-57.

²⁰Statement by Secretary of State Dulles to Foreign Secretary Lloyd and Foreign Minister Pineau, 5. 10. 1956. In: LUCAS, ref 17, s. 71.

²¹SCOR, 11th year, Supplement for October – December 1956, 738th meeting, 9. 10. 1956.

²²LLOYD, Selwyn: *Suez 1956*. Coronet Books Hodder and Stoughton 1980, s. 159.

ta jasne otvorená kompromisu, ktorý obe strany mohli vyhlasať za víťazstvo. V ten deň generál Maurice Challe informoval Pineau o stave francúzsko-izraelských rokovaní a následne povedal novinárom, že rokovania v BR nikam nevedú, a že sa vracia do Francúzska.²³

Lloyd oznámil Edenovi, že možnosť vojenskej akcie ešte zostáva, ale len v prípade, keď Egypt odmietne pokračovať v rokovaníach. Teraz sme však zaviazaní na ďalšie výmeny názorov s Egyptom bez časového obmedzenia.²⁴ Ani jeden však nemohol vedieť, že v čase, keď mala BR hlasovať o britsko-francúzskom návrhu rezolúcie, Guy Mollet sa chystal zasvätiť Edena do plánov na ovládnutie prielivu a zvrhnutie egyptského režimu silou pomocou Izraelčanov.

Skrátka, samotný spor o Suezský prieliv bol reálne vyriešený. Základ pre dohodu sa našiel, ale závisel od toho, kedy sa tri zainteresované strany zídu a vypracujú konečnú dohodu. Dr. Mahmúd Fawzí navrhol ako miesto stretnutia Ženevu a termín pre Britov a Francúzov nechal otvorený. Ponuka nebola prijatá – konečný dôkaz, ak je potrebný dôkaz, že Británia a Francúzsko nemali záujem o urovnanie dosiahnuté rokovaním. V deň, keď vypršalo britsko-francúzske ultimátum, OSN publikovalo korešpondenciu Mahmúd Fawzí – Dag Hammarskjöld, čím prispelo k dokumentovaniu dôkazov o pokrytectve spojencov.²⁵

Situácia britskej vlády bola čoraz horšia. V piatok sa v New Yorku dosiahla dohoda o šiestich zásadách a riešenie dohody o Suez sa dostalo do záverečnej fázy. Narastala verejná požiadavka prepustiť 40 tisíc záložníkov, ktorí nečinne sedeli na Malte a Cypre. BR OSN 14. októbra konečne prijala deviatimi hlasmi proti dvom rezolúciám s anglo-britským návrhom. ZSSR podľa očakávania uplatnil právo veta. Eden teraz musel prijať zásadné rozhodnutie, a to prijať ho rýchle. Bude ešte vo veci Suezu rokovať alebo bude zaň bojovať? A on teraz mohol ísť bojovať iba v prípade nejakej arabsko-izraelskej vojny.²⁶

Rozhodnutie Edena a Molleta predložiť svoj spor s Egyptom BR s takým oneskorením nebolo nikdy chápané ako vážny krok, ale len ako nástroj na prípravu situácie na začatie vojenskej akcie. Veto ZSSR malo slúžiť ako dôkaz, že urovnanie sa musí hľadať inými prostriedkami, ako diskusiou v BR, preto bolo jedno, aké ústupky je Egypt ochotný urobiť. Keď Sovieti podľa očakávania uplatnili právo veta, Mollet oslovil Edena v tom momente, keď vrcholilo jeho zúfalstvo, že nemôže nájsť zámienuku na vojnu a ukázal mu schodnú cestu, ako sa pokonať s Džamálom Abdannásirom ozbrojenou akciou.²⁷ Tento plán po prvý raz predniesli Edenovi Gazier a Challe na tajnom stretnutí 14. októbra v Chequese. Bol to pôvodne plán Ben Guriona a Dajana na zabratie pásma Gazy, strediska partizánskych aktivít a Šarm aš-Šajchu, odkiaľ Egyptania blokovali Tiranskú úžinu a nedovoľovali Izraelu využívať prístav Eilat, jeho „zadné dvere“ v Aqabskom zálive.

Mollet od začiatku septembra počas tajných stretnutí presviedčal Dajana a ďalších izraelských činiteľov, že ak by bol plán rozšírený o útok smerom k Suezskému prielivu, francúzske sily by sa pripojili a obsadili prieliv, zatiaľ čo Izraelčania by zabrali územie aké chcú, aby skoncovali s aktivitou partizánov a ukončili egyptskú blokádu. Ben Gurion však váhal: čiastočne preto, lebo nechcel byť zatahnutý do sporu okolo prielivu, ale hlavne preto, lebo sa obával, že kým jeho vojsko bude postupovať na Sinaji, egyptské bombardéry *Iljušin* zrovnajú Tel Aviv a ďalšie izraelské mestá so zemou. Vzhľadom na to, že Briti na rozdiel od Francúzov mali k dispozícii letiská dostatočne blízko Egypta, aby mohli zničiť egyptské bombardéry, Mollet navrhol, že prizve Edena do plánovanej akcie. Izraelčania súhlasili, a tak Francúzi začali pomaly vtáhovat' Britov do trojstrannej konšpirácie.²⁸

²³BOWIE, Robert: Suez 1956. International Crisis and the Rule of Law. London : Oxford University Press, 1974, s. 51.

²⁴Cable from Foreign Secretary Lloyd to Prime Minister Eden, 14. 10. 1956. In: LUCAS, ref 17, s. 73.

²⁵JOHNSON, Paul: The Suez War. London : Macgibbon and Kee, 1957, s. 80-81.

²⁶Tamže, s. 86.

²⁷NUTTING, Anthony: Nasser. New York : E. P. Dutton and Co., Inc. 1972, s. 162.

²⁸Tamže, s. 163.

Medzitým Izraelčania sa chopili diplomatickej aj vojenskej iniciatívy. Francúzom sa zverili s tým, že vzťahy medzi Izraelom a Britániou ešte nikdy neboli také zlé. Británia sa snaží odvieť pozornosť arabského sveta od suezskej otázky podnecovaním Iraku, aby poslal vojsko do Jordánska a nahradil tak Egypt ako obrancu arabskej veci proti Izraelu. Izraelčania podozrievali Britov, že pomocou Iraku sa chcú zmocniť Jordánska a Sýrie. Vec skomplikoval článok Núriho as-Sa'ida, uverejnený 7. októbra v denníku *The Times*, v ktorom zopakoval svoj názor, že Izrael treba uznať v hraniciach stanovených rezolúciou OSN z roku 1947. *Foreign Office* privítal tento článok ako krok správnym smerom. V Izraeli vznikol poplach: vari Briti snívajú staré sny o zjednotení Iraku, Sýrie a Jordánska? Za týchto okolností bol podmienený súhlas Izraela na vstup irackých vojsk do Jordánska stiahnutý. To zasa vyvolalo podozrenie Whitehallu, že tajný dohovor medzi Francúzskom a Izraelom je namierený proti Británii.²⁹

Štátny department sa domnieval, že vyslanie irackých jednotiek je otázkou krátkeho času, ale vyslanie irackého práporu sa odkladalo pre nezhody vo veci velenia. Golda Meirová sa vždy obávala irackej prítomnosti na izraelských hraniciach. Varovala veľvyslanca USA Edwarda Lawsona, že Izrael nebude nečinne sedieť a sledovať, ako sa udalosti vyvíjajú. „Neurobíme im to také jednoduché. Nenecháme sa zničiť bez boja.“³⁰

Večer 10. októbra veľká izraelská jednotka podporovaná delostrelectvom a letectvom udrela na jordánsku dedinu Qalqílja. Dôvod operácie bol skôr politický, ako vojenský, ale mala väčšie rozmery ako predchádzajúce odvetné akcie, a temer spôsobila vojnu, ktorú si nikto neželal. Okrem rozsiahleho ničenia o život prišlo 48 Jordáncov, ale nečakané straty postihli aj Izraelčanov. Generál Burns bol zarazený časovaním a krutosťou nájazdu na Qalqílju. Ešte 5. októbra písal Hammarskjöldovi: „Keďže žiadne sťažnosti nemôže UNTSO (United Nations Truce Supervision Organisation/Organizácia OSN pre dohľad nad prímerím) bez vyšetrovania potvrdiť, Izrael môže na základe vlastného tvrdenia zostaviť zoznam jordánskych útokov, za ktoré „má právo“ na odvetné opatrenia. Výsledkom sú pretrvávajúce akty vzájomnej pomsty pozdĺž demarkačnej línie.“³¹ Selwyn Lloyd si myslel, že izraelská politika odvety skôr rozjatrí situáciu, ako odradí od ďalších útokov. Kráľ Husajn sa ešte v noci dovolával uplatnenia anglo-jordánskej zmluvy a britské veľvyslanectvo v Tel Avive varovalo Davida Ben Guriona, že nasledujúca izraelská odvetná akcia proti Jordánsku môže viesť k britskému zásahu.³²

Izraelská vláda oficiálne vyhlasovala, že akcia v Qalqílji bola narýchlo plánovaná, organizovaná a vykonaná odvetou za vraždu dvoch izraelských poľnohospodárskych robotníkov, ale túto verziu spochybnil rozsah útoku. Prijateľným vysvetlením bolo, že útok mal byť varovaním Británie a Jordánska pred rozmiestňovaním irackých jednotiek. Na druhý deň po útoku vláda oznámila, že vstup Iračanov by priamo ohrozil bezpečnosť Izraela a platnosť izraelsko-jordánskej dohody o prímerí.³³ Akcia bola vykonaná desať dní pred plánovaným začatím invázie do Egypta. Je možné, že tretím dôvodom akcie bolo dohnať Britov k tomu, aby sa pridali k izraelsko-francúzskemu útoku. Pôvodný termín invázie 20. október sa stretol s neočakávanou opozíciou zo strany premiéra Ben Guriona, ktorý sa obával bombardovania izraelských miest Egyptanmi a bol ochotný súhlasiť s plánom iba za podmienky, že britské bombardéry

²⁹FO 371/121780 from Jebb (Paris), 10. 10. 1956; FRUS XVI, s. 675-676.

³⁰FO 371/121780 Makins to Foreign Office, 10. 10. 1956.

³¹NEFF, Donald: *Warriors at Suez. Eisenhower Takes America into the Middle East*. New York : The Linden Press/Simon and Schuster, 1981, s. 331.

³²SCOR, 11th year, Supplement for October – December 1956, 742th meeting, 13. 10. 1956; DAYAN, ref 9, s. 52.

³³FO 371/121780 Tel Aviv to Foreign Office, 12. 10. 1956.

zničia egyptské letectvo. Ben Gurion odhadoval len na dvadsať percent, že sa Londýn podujme na túto úlohu, ale Pineau bol presvedčený, že Briti budú spolupracovať, aby sa vyhli vojne kvôli Jordánsku.³⁴

Eden si uvedomoval zložitosť situácie, lebo *labouristická* opozícia prejavovala čoraz väčší odpor proti vojne a odsudzovala politiku vlády, hrozila a požadovala stiahnutie vojsk a rokovanie s Egyptom. Premiéra pripodobňovala k opitému vodičovi, ktorý nevie riadiť svoje vozidlo, obviňovala ho z hlúposti. Organizovala schôdze, na ktorých sa kritizovalo použitie sily a jej tlač prinášala články s kritickým obsahom. Vec sa neobmedzila iba na opozíciu, ale pripojili sa k nej aj mnohí konzervatívci, a Monckton na protest proti politike vlády oznámil Edenovi 11. októbra, že mieni odstúpiť a zakrátko podal demisiu. Nesúhlas s politikou vyjadrovali aj admirál Mountbatten a Anthony Nutting.³⁵

Foreign Office 12. októbra telegrafoval do Ammánu, že boli narychlo zorganizované lety lietadiel *Hunter* medzi Cyprom a Jordánskom, aby demonštrovali silu a pripravenosť plniť záväzky. Bolo povedané, že lietadlá nemôžu byť trvalo dislokované v Jordánsku, kým trvá spor s Egyptom.³⁶ Nato sa kráľ Husajn spojil so svojím bratrancom, irackým kráľom Fajsalom II. a žiadal ho, aby okamžite poslal sľúbenú divíziu. Ten istý deň poslalo britské veľvyslanectvo v Tel Avive nótu na MZV Izraela, že iracké jednotky čoskoro vstúpia do Jordánska a budú tam rozmiestnené na neurčitý čas. Golda Meirová považovala túto nótu za ultimátum. Znamená to, že britské letectvo bude bombardovať Izrael? Chargé d'Affaires Peter Westlake to potvrdil.³⁷ V Londýne sa izraelský veľvyslanec Eliahu Elath sťažoval sirovi Ivone Kirkpatrickovi, že britsko-izraelské vzťahy sa veľmi zhoršili.³⁸

Vo Washingtone sa viedli diskusie o spravodajských informáciách, že Izrael mobilizuje a že má oveľa viac stíhačiek *Mystère IV*, ako sa predpokladalo. Dulles bol zarazený, že už desať dní nepočul nič od Britov. Zhruba od tej chvíle, písal Eisenhower, sme mali nepríjemný pocit, že sme odrezaní od svojich spojencov. Eisenhower a Dulles, možno myslíaci na incident v Qalqílji, sa domnievali, že Izrael plánuje napadnúť Jordánsko a Eisenhower poslal Ben Gurionovi list varujúc ho, že blížiac sa americké voľby by nemali viesť Izraelčanov k myšlienke, že USA odstúpi od prijatia pevného stanoviska voči každému agresívnemu kroku. Ak sa Izrael uchýli k agresii, napísal, to možno povedie ku krátkodobej výhode, ale bude to mať katastrofálne následky v dlhodobom horizonte.³⁹

Jordánsko požiadalo o skoré zasadanie BR na prerokovanie izraelského útoku na Qalqílju. Ako súčasť izraelského klamlivého plánu dostal izraelský veľvyslanec pri OSN Abba Eban inštrukcie, aby zostril konflikt s Jordánskom. Izrael podal proti Jordánsku sťažnosť, že trvalo porušuje dohodu o prímerí a záväzok o zastavení paľby daný v apríli Hammarskjöldovi. Počas rokovania Eban kritizoval OSN, že nebola schopná poskytnúť Izraelu ani minimálnu mieru bezpečnosti. Izrael neverí, že arabsko-izraelský problém môže byť vyriešený silou: Izrael bude prísne dodržiavať zákaz paľby tak dlho, ako druhá strana. Izrael nezačne vojnu, nezačne žiadne násilnosti.⁴⁰

Takto sa k suezskej kríze priplietla kríza jordánska. Veľvyslanec sir Charles Duke odporúčal, aby Británia oficiálne oznámila, že rozsiahle izraelské vojenské operácie úmyselne organizované proti Jordánsku, sú aktom vojny, ktorý, ak sa bude opakovať, spôsobí, že Británia bude nútená zasiahnuť. Británia bude musieť byť pripravená udrieť rýchlo a účinne vo chvíli, keď dôjde k ďalšiemu útoku. Inak Británii nepomôžu žiadne vysvetľovania na to, aby si

³⁴Description by Israeli historian Yigal Shffy of Operation ESAU. In: LUCAS, ref 17, s. 80.

³⁵NEFF, ref 31, s. 335.

³⁶FO 371/121780 FO to Duke (Amman), 12. 10. 1956.

³⁷FO 371/121488 from Peter Westlake (Tel Aviv) to Foreign Office, 12. 10. 1956.

³⁸FO 371/121781 Memorandum by Kirkpatrick of conversation with Eliahu Elath, 11. 10. 1956.

³⁹MURPHY, Robert: *Diplomat Amnog Warriors*. London : Collins, 1964, s. 388.

⁴⁰SCOR, 11th year, Supplement for October – December 1956, 744th meeting, 19. 10. 1956.

zachovala povest' v Jordánsku alebo na Blízkom východe.⁴¹ V nedeľu 14. októbra, keď bola v Londýne na návšteve francúzska delegácia, došla jasná a tvrdá odpoveď: „Nie je v našom záujme a ani v záujme Jordánska považovať nájazdy za akty vojny a zasahovať. Situácia je taká, že Jordánsko z vlastnej vôle odvolalo Glubba, znížilo bojaskopnosť *Arabskej légie* a vyjadriť želanie zaobísť sa bez britskej pomoci v pozemných operáciách. S pomocou Egypta nemožno počítať. V dôsledku toho Izrael môže kedykoľvek poraziť jordánsku armádu a obsadiť krajinu.“ Jordánci si mysleli, že sa môžu spoľahnúť na RAF, aby vyhrali pozemnú bitku, ale bola to vražedná ilúzia: ani najširšia letecká podpora uplatnená v súčinnosti s akciami námorných síl by asi nebola zastavila izraelskú armádu a zachránila Jordánsko, ak by bola vypukla vojna. Keby Británia pristupovala k nájazdom ako k vojne a nasadila by letectvo proti Izraelu, následkom by boli izraelské letecké útoky na letiská na Cypre a v Jordánsku a okupácia Jordánska, čo by bolo za súčasnej situácie veľmi nevhodné.⁴² Kráľovi Husajnovi boli opätovne dané uistenia, že Británia splní svoje záväzky, ale na konkrétne otázky nedostal odpoveď.

Útok na Qalqílju poskytol Edenovi dôvod na to, aby v Jordánsku postupoval sám, bez Francúzov. Rozsiahly izraelský útok ako odpoveď na rad nedávnych pohraničných incidentov naznačoval, že podľa Ben Guriona dozrel čas na to, aby začal s anexiou západného Jordánska. Eden preto konal okamžite. Na britskú radu Núri as-Sa'íd ponúkol kráľovi Husajnovi vyslanie irackých vojsk a kráľ súhlasil. Iracké jednotky sa začali presúvať k jordánskym hraniciam. Britskí náčelníci štábov však veľmi dôrazne upozornili ministrov, že Británia buď môže ísť na pomoc Jordánsku námornými a leteckými silami alebo môže spustiť operáciu „*Musketeer revise*“, ale nemôže urobiť oboje.⁴³ Francúzi protestovali a 14. októbra izraelská vláda vyhlásila, že ak iracké jednotky prekročia jordánske hranice, Izrael to bude považovať za *casus belli*. Husajn následne stratil odvahu a povedal, že iracké vojská môžu vstúpiť iba, ak budú dané pod jordánske velenie – podmienka o ktorej vedel, že je pre Núriho as-Sa'ída neprijateľná a celá akcia musela byť zrušená. Bola to ďalšia a veľmi neprijemná diplomatická porážka pre Britániu.

Ústrednou postavou vo francúzsko-izraelskom plánovaní sa stal generál Challe. Izrael opustil 7. októbra a letel do Paríža a New Yorku, aby o vývoji situácie informoval Molleta a Pineaua, ktorý rokovoval s Mahmúdom Fawzím a Selwynom Lloydom. Vzhľadom na to, že David Ben Gurion trval na britskom súhlase s francúzsko-izraelskými vojenskými operáciami, úlohou generála bolo zaistiť, aby Pineau naťahoval rokovania, kým sa nespĺni Ben Gurionova požiadavka. Po návrate bol Challe vyslaný s Gazierom na rokovania do Londýna.⁴⁴ Presný účel útoku na Qalqílju je zrejme skrytý v neodtajnených francúzskych a izraelských dokumentoch. Známe je to, že Gazier a Challe v úvode stretnutia s Edenom zaviedli diskusiu na Jordánsko.

V nedeľu 14. októbra generál Maurice Challe a Albert Gazier (zastupujúci Pineaua, ktorý bol na rokovaní BR v New Yorku), leteli do Británie a stretli sa s Edenom v Chequerse. Keďže aj Lloyd bol ešte v New Yorku, zastúpil ho Anthony Nutting. Rozhovor sa točil okolo problému vstupu Iračanov do Jordánska. Gazier apeloval na Britov, aby zastavili vstup irackých vojsk do Jordánska. Povedal, že je to hra s ohňom, lebo Izraelčania sú z toho nervózni a netreba riskovať, aby sa Británia a Francúzsko dostali za súčasnej situácie do nepriateľských táborov na Blízkom východe.⁴⁵ Nutting pripomenul, že to bol britský nápad posielat' iracké

⁴¹FO 371/121781 from Duke (Amman), 13. 10. 1956.

⁴²FO 371/121781 to Duke (Amman), 14. 10. 1956.

⁴³British Chiefs of Staff assessment, 10. 10. 1956. In: LUCAS, ref 17, s. 79.

⁴⁴TROEN, Selwyn Ilan: Ben-Gurion's Diary. The Suez-Sinai Campaign. In: TROEN, Selwyn Ilan – MOSHE, Shemesh, ed.: The Suez-Sinai Crisis 1956. Retrospective and Reappraisal. London : Frank Cass, 1990, s. 301; BRECHER, ref 7, s. 278.

⁴⁵NUTTING, Anthony: No End of a Lesson. The Story of Suez. London : Constable, 1967, s. 91.

jednotky do Jordánska. Eden ho zarazil a vyhlásil, že požiada Iračanov, aby presun dočasne pozastavili.⁴⁶

Potom Gazier zmenil tému a spýtal sa Edena ako bude Británia reagovať, ak Izrael napadne Egypt. Eden odpovedal, že napriek *Trojstrannej deklarácii* z roku 1950 si nevie predstaviť, že by bojoval za záchranu Džamála Abdannásira. Potom Gazier naznačil, že Francúzi chcú povzbudiť Izrael k tomuto kroku, na čo Eden po ďalšej diskusii dodal: nie je našou povinnosťou zastaviť Izraelčanov, ktorí útočia na Egyptčanov. Nutting sa opýtal, či Izrael počíta s takým útokom. Challe mu potom naznačil možný plán akcie pre Britániu a Francúzsko na fyzické ovládnutie Suezského prielavu: Izrael po dohode udrie na Egypt a bude mať dostatok času, aby obsadil väčšinu Sinajského polostrova až po prielav. Vtedy Británia a Francúzsko predložia ultimátum, v ktorom vyzvú obe strany, aby stiahli svoje sily na vzdialenosť 10 míľ od Suezského prielavu a umožnili spojeneckým silám zasiahnuť a obsadiť prielav pod zámenkou, že ho zachraňujú pred vojnovými škodami. Strana, ktorá neprijme podmienky ultimáta, bude napadnutá spoločnými britsko-francúzskymi silami, ktoré obsadia brehy prielavu od Port Saídu až po Suez, čím oddelia od seba bojujúce strany. A tak obe mocnosti získajú kontrolu nad celým prielavom, pričom budú môcť tvrdiť, že oddelujú bojujúce strany a hasia nebezpečný vojnový požiar. Tým sa obnoví spojenecká správa prevádzky prielavu a ovládnutím vstupných prístavov, ktoré sú teraz v rukách Egypta, aj dohľad nad plavbou, a tým prelomenie blokády izraelských lodí.⁴⁷

Eden na návrh neodpovedal, ale sľúbil Gazierovi, že ho preštuduje a odpoveď Molletovi prinesie o dva dni Nutting. Francúzi boli prekvapení, že Eden s týmto variantom doteraz nerátal.⁴⁸ Nutting si bol istý, že Eden sa rozhodol prijať francúzsky plán, preto po odchode francúzskych hostí sa snažil získať čas a navrhol, aby sa za neprítomnosti Lloyda neprijímalo žiadne pevné rozhodnutie. Eden okamžite volal do New Yorku a presviedčal neochotného Lloyda, aby sa na druhý deň vrátil do Londýna. Lloydov pracovný plán počítal s dlhším pobytom v USA, ale teraz naň Eden, čerstvo ovplyvnený myšlienkami Francúzov, naliehal, aby sa okamžite vrátil domov. Lloyd napriek tomu nezrušil niektoré dôležité stretnutia a vrátil sa až v utorok 16. októbra ráno.⁴⁹ Nutting mal medzitým rokovať s niekoľkými právnymi expertmi a sám navrhol, aby bol hlavný právny poradca *Foreign Office* sir Gerald Fitzmaurice medzi tými, ktorí budú konzultovaní. Eden sa postavil proti návrhu slovami: „Právnicki sú vždy proti, nech robíme čokoľvek. Toto je politická záležitosť.“⁵⁰

Anthony Nutting konzultoval s Ivone Kirkpatrickom a Archibaldom Rossom. Napriek tomu, že Kirkpatrick podporoval použitie sily proti Egyptu, on aj Ross sa ostro postavili proti francúzskemu plánu. Tvrdili, že Lloydova činnosť v New Yorku vyjde navniivoč, dôjde k ignorovaniu *Trojstrannej deklarácie*, USA sa postaví proti plánu a OSN ho odsúdi. V Commonwealthe dôjde k rozkolu, stabilita prozápadných režimov na Blízkom východe bude v nebezpečenstve a britské a francúzske ropné zariadenia budú ohrozené.⁵¹ Eden okamžite odmietol toto stanovisko a plán Challosa a Gaziera predložil na neformálnom ministerskom stretnutí 16. októbra, kde boli Head, Monckton, Thorneycroft, Kilmuir a Macmillan. Nutting zhrnul svoje výhrady a Monckton mierne protestoval, ostatní ministri súhlasili s Edenom.⁵² Lloyd odvolaný z New Yorku prišiel na Downing Street, keď bola schôdzka v plnom prúde a bol zatiahnutý do rokovaní o francúzskom návrhu, o ktorom predtým nič nepočul. Nutting ho privítal

⁴⁶FO 371/121488 Foreign Office to Baghdad, 14. 10. 1956.

⁴⁷NUTTING, ref 45, s. 93.

⁴⁸CHALLE, Maurice: Notre Révolte. Paris 1968, s. 27-28.

⁴⁹LLOYD, ref 22, s. 164-165.

⁵⁰RHODES, James Robert: Anthony Eden. London : Weidenfeld and Nicolson, 1986, s. 521.

⁵¹NUTTING, ref 45, s. 97.

⁵²LAMB, Richard: The Failure of the Eden Government. London : Sidwick and Jackson, 1987, s. 231-233; THOMAS, Hugh: The Suez Affair. London : Weidenfeld and Nicolson, 1986, s. 113.

správou, že rokovania s Egyptom boli zrušené. Lloyd sa spočiatku staval proti francúzskemu plánu, ale skľučujúce správy, ktoré priviezol z New Yorku len posilnili rozhodnutie Edena požiť silu, a tak nakoniec podľahol Edenovmu nátlaku.

Nutting s ľútosťou sledoval rozhodnutie prijať francúzsky plán. Eden odvrhol výstrahu Núriho as-Sa'ída a Británia hodlala vstúpiť do agresívnej aliancie s Francúzskom a Izraelom s cieľom zvrhnúť Džamála ^cAbdannásira a ovládnuť Suezský prieplyv. „Naše tradičné priateľstvo s arabským svetom sa malo zavrhnúť, politika udržiavania rovnováhy v dodávkach zbraní medzi Izraelom a arabskými štátmi sa mala zrušiť a celá naša úloha mierotvorcu na Blízkom východe sa mala zmeniť a my sme sa mali zúčastniť na cynickom akte agresie, preoblečení čiastočne za hasičov a čiastočne za policajtov, pričom sme vedeli, že naše hadice striekajú benzín, a nie vodu a že striekame na napadnutého a nie na útočníka.“⁵³

Francúzsky návrh nebol jediným blízkovýchodným komplotom, ktorý mal priniesť ovocie. Irak s britským a americkým súhlasom, ak nie povzbudením, konšpiroval s cieľom zosadiť sýrsku vládu a iracké jednotky v sile jednej brigády boli sústredené neďaleko hraníc s Jordánskom. To umožnilo Izraelčanom rozširovať chýry, že Jordánsko s irackou pomocou hodlá napadnúť Izrael. Izraelská kontrašpionáž využila situáciu a začala šíriť falošné správy o tom, že iracké jednotky vstúpili do Jordánska. Chcela vyvolať dojem, že Izrael v rámci preventívnej sebaobrany zaútočí na Jordánsko.⁵⁴

Boli urobené predbežné opatrenia na ďalšie anglo-francúzske rokovania 17. októbra. Eden telefonoval do Paríža a žiadal stretnutie o deň skôr, v utorok 16. októbra. Popoludní 16. októbra Eden a Lloyd odcestovali do Paríža a neskoro večer päť hodín rokovali s Molletom a Pineauom v hoteli Matignon. Rokovania sa viedli v najväčšej tajnosti. Nerobila sa žiadna zápisnica, na schôdzu nebol pozvaný ani britský veľvyslanec Gladwyn Jebb. Lloyd urobil posledný pokus na záchranu rokovania s Egyptom tvrdením, že keď Británia a Francúzsko nemôžu presadiť návrh 18 štátov, môžu zaistiť medzinárodnú správu s presnými pravidlami vo veci poplatkov a stanovením percenta výnosov na rozvoj prieplyvu.⁵⁵ Mollet, podporovaný Pineauom, povedal, že to vôbec nestačí. Potom sa rozhovor stočil na zámery Izraela. Pineau povedal, že Izraelčania nebudú ticho sedieť a sledovať ako Egyptania a Sýrčania absorbujú stále viac ruských zbraní, ale čoskoro zaútočia. Mollet a Pineau viackrát uviedli, že Izraelčania sú čoraz nespokojnejší a prevažuje názor, že ak Egyptu v súvislosti s prieplyvom nebude urýchlene vnútená nejaká dohoda, Izrael bude konať.⁵⁶

Americká administratíva pojala podozrenie. Vojenský pridelenec USA v Tel Avive hlásil, že jeho francúzsky a britský kolega sa správajú tajomným a nekomunikatívnym spôsobom a nie sú ochotní debatovať s ním o tom, ako odhadujú izraelské vojenské zámery. Také konzultácie boli živou súčasťou agendy *Trojstrannej deklarácie*. Prezident Eisenhower bol znepokojený, hoci bol zaujatý vrcholiacou volebnou kampaňou. Americké diplomatické misie dostali príkaz starostlivo sledovať anglo-francúzske zámery. Tieto zisťovania však neboli úspešné.⁵⁷ Medzitým v Izraeli bolo prijaté rozhodnutie o invázii do Egypta. David Ben Gurion naznačil novú politiku v dlhom prejave v Knesete 17. októbra. Len zbežne sa zaoberal Jordánskom, ktoré bolo dovtedy v centre pozornosti a pripomenul poslucháčom, že skutočným nepriateľom je Egypt a ostro zaútočil na režim Džamála ^cAbdannásira. Dátum je dôležitý, je to deň po tajnom britsko-francúzskom stretnutí v Paríži. Je jasné, že Ben Gurion dostal v predchádzajúci večer od Francúzov „zelenú“.⁵⁸

⁵³NUTTING, ref 45, s. 94.

⁵⁴SEALE, Patrick: *The Struggle for Syria. A Study of Post-War Politics, 1945 – 1958*. London : Oxford University Press, 1965, s. 276; DAYAN, ref 9, s. 59; MEIR, Golda: *My Life*. London : Weidenfeld and Nicolson, 1975, s. 247.

⁵⁵LLOYD, ref 22, s. 173.

⁵⁶Tamže, s. 174.

⁵⁷JOHNSON, ref 25, s. 88.

⁵⁸Tamže, ref 25, s. 90.

Eden v spomienkach napísal, že požiadal Francúzov, aby dali Izraelu najavo, že Británia bude brániť Jordánsko proti izraelskému útoku. Ak Izrael pomýšľá na napadnutie nejakého arabského štátu, napísal Eden, z nášho hľadiska bude lepšie, ak obeľou bude Egypt, a nie Jordánsko. Eden a Lloyd súhlasili, že so súhlasom vlády, ak Izrael napadne Egypt, sa Británia pripojí k Francúzsku pri zásahu na ochranu Suezského prielavu. Jeden francúzsky zdroj cituje Edena, že jednoducho nechce nič vedieť o izraelských plánoch. Ak začnú bojovať, pošlem ultimátum. A len keď to bude odmietnuté (Egyptom), dám naše konvoje do pohybu. V komuniké sa hovorilo, že sa uskutočnila všeobecná výmena názorov v duchu najužšieho anglo-francúzskeho priateľstva.⁵⁹

Eden sa pridržiaval svojho postoja, ktorý sa ešte skomplikoval súhlasom s účasťou Izraela na plánovanom útoku. Lloydovi sa nepáčil francúzsky plán so zaťahovaním Izraela do akcie proti Egyptu.⁶⁰ Podporoval ho Nutting, ktorý považoval také konanie za nerozumné. Opozíčníci si mysleli, že pristúpiť na to, bude znamenať, že Arabi sa zjednotia na podpore Egypta. Eden hoci priznával, že situácia je zložitá, keď ju položil na misku váh a na druhú zničenie Džamála ĆAbdannásira a jeho vplyvu na Blízkom východe, prevážilo zničenie. Eden tiež poslal izraelskému premiérovi list so žiadosťou, aby neútočil na Jordánsko. V prípade útoku na Egypt Británia podporí Izrael, aj keby to musela v OSN poprieť.⁶¹ Z toho vidno, že Londýn opustil predošlú politiku a Izrael sa stal tromfom proti Džamálovi ĆAbdannásirovi. Túžba obnoviť stratené pozície a zvrhnúť revolučný egyptský režim, ktorý predstavoval prekážku na ceste k tomu cieľu, spôsobili, že v britskej politike sa pomaly začínali prejavovať tendencie ústupu od rezervovaného postoja voči Izraelu.

Len obmedzený počet ľudí vedel, aké rozhodnutia boli v Paríži prijaté. O dva dni bol z ministerstva obrany odstránený sir Walter Monckton, známy „váhavec“ a nahradil ho Antony Head. Podľa informácií neskôr publikovaných v USA, tak na *Foreign Office*, ako aj na *Quai d'Orsay*, došlo k reorganizácii bežných postupov na najvyššej úrovni.⁶² Britská vláda bola informovaná o parížskych rokovaníach a o dohode, že keď Izrael zaútočí na Egypt, Británia a Francúzsko zasiahnu v záujme ochrany prielavu. Došlo k urýchleniu anglo-francúzskych vojenských príprav, hoci bez veľkého objasňovania politických cieľov. Navyše, medzinárodná pozornosť sa stále viac sústreďovala na prejavy nespokojnosti vo východnej Európe, osobitne v Poľsku a v Maďarsku.

* * * * *

Tajný dohovor v Sèvres sa týkal tajne plánovanej vojenskej spolupráce medzi Veľkou Britániou, Francúzskom a Izraelom proti Džamálovi ĆAbdannásirovi. Jeho podstatou bola britsko-francúzska vojenská okupácia zóny Suezského prielavu, uskutočnená pod pláštikom zásahu do bojov medzi Izraelom a Egyptom, v záujme ochrany prielavu pred vojnovými škodami. Tajný dohovor bol odpoveďou na britskú potrebu, nie na potrebu Francúzska alebo Izraela. Eden sa snažil zlúčiť dve nezlučiteľné politiky; jednu, tradičnú britskú proarabskú politiku a druhú, zničenie Džamála ĆAbdannásira, ktorý sa stal hrdinom arabského sveta bez ohľadu na to, že niektorí arabskí vodcovia naňho hľadeli s nedôverou. Základňou britského vplyvu v arabskom svete však boli títo vodcovia, nie ich ľud. Ich vodcovstvo a ich životy by boli ohrozené otvorenou britskou vojnou proti Egyptu Džamála ĆAbdannásira, pretože by ich to nútilo vybrať si medzi Džamáalom ĆAbdannásirom a Britániou. Bud' by sa museli vzdáť britskej pod-

⁵⁹BUTLER, R. A.: *The Art of Possible*. London : Hamish Hamilton, 1971, s. 192.

⁶⁰LLOYD, ref 22, s. 166.

⁶¹BASJUNÍ, Saláh: *Misir wa azmat os-Suwajs*. (Egypt a Suezská kríza). Káhira 1970, s. 185; LUNT, James: *Hussein of Jordan. A Political Biography*. London : Macmillan, 1989, s. 31.

⁶²JOHNSON, ref 25, s. 87.

pory, ktorá bola základom ich moci, alebo sa vzdať každého zdania ľudovej podpory vlastného obyvateľstva. Ani Francúzsko ani Izrael neboli zaťaženi takými úvahami, pretože obaja boli otvorene nepriateľskí voči Arabom, tak vodcom, ako aj ľudu.⁶³

Izraelská vláda dostala 18. októbra pozvanie, aby vyslala delegáciu do Francúzska na rokovania o spoločnej akcii. Izraelská delegácia, v ktorej bol Ben Gurion, Dajan a Peres, letela na vojenské letisko pri Paríži a tajne pokračovala do jednej vily v Sèvres. Tam sa zišli s hostiteľmi: Mollet, Pineau a Bourghès-Maunoury. Po všeobecnej diskusii Ben Gurion predložil návrh, ktorý, ako sám priznával, sa mohol zdať fantastický. Jordánsko nepovažoval za životaschopné: oblasť na východ od rieky Jordán mala byť daná Iraku a západný breh mal byť začlenený do Izraela. Aj Libanon sa mal vzdať moslimských okresov, aby si zaistil stabilitu založenú na kresťanských oblastiach. Rozšírený Irak a južné časti Arabského polostrova mali patriť do britskej sféry vplyvu. Francúzsko malo mať úzke vzťahy s Izraelom a malo mať vplyv v Libanone a možno v Sýrii. Tiránska úžina mala byť pod izraelskou kontrolou a Suezský prielav mal mať medzinárodný status.⁶⁴

Francúzi považovali tieto grandiózne predstavy za dosť rozptyľujúce. Mollet obrátil diskusiu na Džamála cAbdannásira a Pineau naznačil, že by bolo chybou pokúšať sa vyriešiť všetky problémy naraz. Ben Gurion súhlasil: bude nutné postupovať po etapách. Prioritou bolo zaistiť si dobrú vôľu Britov, po druhé nastoliť rozumnejší režim v Egypte. Treťou úlohou bolo reorganizovať Blízky východ. Pineau sa znova snažil usmerniť pozornosť na blížiacu sa vojenskú kampaň. Ben Gurion povedal, že Izrael sa rozhodol napadnúť Egypt, ale potrebuje vzdušnú podporu od Británie a Francúzska, nie pre svoju kampaň na Sinaji, ale na zabezpečenie Tel Avivu, Hajfy a ďalších izraelských miest proti možnému bombardovaniu. Poskytne Francúzsko Izraelu vzdušný dáždnik a presvedčí Britániu, aby urobila to isté? Ben Gurion povedal, že všetko, čo chce, je spolupráca francúzskeho letectva: izraelské sily sú schopné obsadiť prielav bez pomoci.⁶⁵ Bourghès-Maunoury okamžite súhlasil, lebo bol presvedčený, že pád Džamála cAbdannásira povedie automaticky k ukončeniu alžírskoho povstania. Mollet a Pineau si neboli takí istí. Zatiaľ čo panarabské predstavy egyptského prezidenta hrozili vyvolať ozbrojený medzinárodný konflikt, preventívna vojna príliš zaváhala diktátorskými spôsobmi.

Britská vláda sa až 21. októbra dozvedela, že izraelskí predáci sú na návšteve v Paríži a bolo rozhodnuté, že Lloyd sa pripojí k rokovaniam cestujúc inkognito. Keď sa dostal do vily v Sèvres, našiel skupinu vyčerpaných a ospalivých ľudí. Napriek tlaku svojich kolegov bol Ben Gurion stále neochotný prijať to, čo považoval za britský scenár, podľa ktorého Izrael dobrovoľne prevezme na seba hanbu, aby si Briti a Francúzi mohli umývať ruky v čistej vode. V jednej chvíli Ben Gurion hrozil, že sa vráti do Izraela. Pineau predviedol svoju galskú šikovnosť a Ben Gurion súhlasil s pokračovaním rokovaní, hoci atmosféra bola podráždená. Selwynovi Lloydovi sa zdala celá záležitosť nechutná. Šokoval ostatných návrhom, že dohoda s Egyptom o Suezskom prielave by nemala byť úplne vylúčená, hoci výsledkom by bolo posilnenie Džamála cAbdannásira. To ukázalo Izraelčanom a Francúzom, že Lloyd nepochopil správne, čo sa plánuje. Lloyd potom prešiel k anglo-francúzskemu časovému plánu, ale to iba vyvolalo Ben Gurionov hnev. Izrael, povedal, si neželá byť označovaný ako agresor. Dajan zasiahol a povedal, že Ben Gurion vyhlásil, čo Izrael nie je ochotný urobiť: je však ochotný podniknúť odvetnú akciu proti Egyptu. V rámci útoku na Sinajský polostrov budú neďaleko prielavu vysadení parašutisti. Potom môže byť predložené anglo-francúzske ultimátum, a keď termín vyprší, anglo-francúzske bombardovanie egyptských letísk sa môže začať. Lloyd ne-

⁶³LOVE, ref 15, s. 435.

⁶⁴BAR-ZOHAR, ref 3, s. 236-237; THOMAS, ref 3, s. 169.

⁶⁵BEAUFRE, André: The Suez Expedition. London : Faber, 1969, s. 66-67; PINEAU, Christian: 1956 Suez. Paris : Robert Lafont, 1976, s. 127-133.

mal námietky, ale naliehal, že izraelská vojenská akcia musí mať väčší rozsah, lebo len vtedy ospravedlní britskú intervenciu. Británia má priateľov, ktorí by neradi videli ako Británia začína vojnu. Maurice Bourghès-Maunoury bol zvedavý, či francúzske lietadlá môžu operovať zo základní na Cypre. David Ben Gurion sa potom opýtal Lloyda, akú pozornosť Briti venovali obrane izraelských miest v čase medzi začiatkom akcie a anglo-francúzskou intervenciou. Selwyn Lloyd sa sťažoval, že toto je nová otázka, ktorú nečakal. Bol to dlhý deň a rokovania boli prerušené spormi a neistotou. Bolo dohodnuté, že Lloyd sa vráti do Londýna a podá správu Pineauovi nasledujúci deň.⁶⁶

Na druhý deň prebehli bilaterálne rokovania medzi Izraelom a Francúzskom a po obede sa obe delegácie stretli oddelene. Lloyd ešte nebol vstave podať správu Pineauovi, a tak Pineau cestoval do Londýna a stretol sa pri večeri s Edenom a Lloydom. Francúzi teraz museli hrať úlohu sprostredkovateľa. Eden povedal Pineauovi, že Británia nebude namietať proti zničeniu egyptského letectva, ale neželá si vidieť, aby izraelské sily obsadili Suezský prielav. Pineau sa pýtal, či Británia bude skutočne bojovať, aby zabránila Izraelčanom dostať sa k prielavu. Eden prisvedčil a dodal, že je nutné mať záruky, že Izrael nenapadne Jordánsko. Pineau, znepokojený, že dve krajiny plánujú bojovať v tej istej vojne, z takých odlišných motívov, sa snažil o objasnenie britskej pozície, ale neúspešne.⁶⁷

Keď sa Pineau vrátil do Sèvres a podal správu o rozhovoroch v Londýne, Ben Gurion sa rozčúlil nad britskou dvojtvárnosťou, hoci Dajan a Peres neboli takí nahnevaní. Británia súhlasila s úpravou ultimáta pridaním výzvy na zastavenie paľby, takže každé bombardovanie izraelských miest by znamenalo jeho porušenie a malo tam byť zvláštne ustanovenie pre francúzske a britské sily, aby vstúpili do zóny prielavu. Británia chcela tiež skrátiť čas medzi počiatočným izraelským útokom a anglo-francúzskym zásahom. Patrick Dean a Donald Logan z *Foreign Office* sa potom pripojili k diskusií a Ben Gurion spustil tvrdú kritiku na tradičnú britskú vierolomnosť. Mollet sa pokúšal upokojiť situáciu. Ben Gurion naliehal, že každá dohoda musí mať písomnú formu a Briti povedali, že sa musia poradiť s Edenom. Na druhý deň Eden napísal Pineauovi, že Británia v skutočnosti nepožiadala Izrael o žiadnu konkrétnu akciu. Británia jednoducho dostala otázku, ako bude reagovať na určité možnosti.⁶⁸

Na Deň OSN, 24. októbra, bol v Sèvres podpísaný trojstranný dokument na bielom papieri (bez hlavičky). Podľa Pineaua mala dohoda sedem článkov: prvý sa týkal izraelského rozhodnutia podniknúť 29. októbra rozsiahlu vojenskú akciu na dosiahnutie oblasti Suezského prielavu; v druhom, na základe izraelského rozhodnutia (§1) britská a francúzska vláda vyjadrili odhodlanie vyzvať Egypt a Izrael, aby prerušili bojové akcie a stiahli svoje jednotky na vzdialenosť 10 míľ od prielavu. Od Egypta sa malo požadovať, aby prijal dočasnú okupáciu zóny Suezského prielavu, aby bola zaistená slobodná premávka lodí všetkých štátov, pokiaľ sa nedosiahne konečné urovnanie. Bude dané na vedomie, že ak by bojujúce strany neprijali tieto návrhy, anglo-francúzske sily použijú všetky nevyhnutné prostriedky, aby presadili svoje požiadavky.⁶⁹

Pineau uvádza, že tento článok bol neuspokojivým kompromisom medzi radikálne rozdielnymi stanoviskami. Pre Izraelčanov bolo hlavným cieľom zničenie egyptskej armády na Sinaji. Boli by dali prednosť zaobídeniu sa bez anglo-francúzskej vojenskej intervencie a sami by boli obsadili zónu prielavu. V prípade potreby boli pripravení zaútočiť na Káhiru s cieľom zvrhnúť Džamála Abdannásira. Mollet a Pineau by boli radšej nechali Izraelčanov konať samých s prípadnou vzdušnou a logistickou podporou: podľa nich sa sotva dalo reál-

⁶⁶DAYAN, ref 5, s. 231-234.

⁶⁷FINER, Herman: Dulles over Suez. London : Heinemann, 1979, s. 341-342; LLOYD, ref 22, s. 186-187; PINEAU, ref 65, s. 134-135;

⁶⁸BROMBERGER, Merry and Serge: Secrets of Suez. London : Sidgwick and Jackson, 1957, s. 100-101; BRECHER, ref 7, s. 273.

⁶⁹BAILEY, Sydney D.: Four Arab-Israeli Wars and the Peace Process. London : Macmillan, 1990, s. 138.

ne očakávať, že sa podarí okupovať zónu priepľavu a udržať obe nepriateľské strany od seba. Keďže Briti boli neústupní, najprv neochotne pristali Francúzi a potom Ben Gurion. V treťom článku sa uvádzalo, že ak Egypt odmietne anglo-francúzsky návrh, Británia a Francúzsko začnú útok proti Egyptu 31. októbra v ranných hodinách. Nič sa nehovorilo o zásahu proti Izraelu, v prípade, že jeho sily rozvíjajúce počiatkový úspech sa dostanú k priepľavu bližšie ako 10 míľ.⁷⁰

Štvrtý článok dovoľoval Izraelu obsadiť Aqabský záliv a ostrovčeky Tírán a Sináfir s cieľom zabezpečiť pre izraelské lode slobodnú plavbu do prístavu Eilat. V piatom článku sa Izrael zaviazal nenapadnúť Jordánsko počas akcií proti Egyptu; keby v tomto čase Jordánsko napadlo Izrael, Británia mu nepríde na pomoc. Šiesty článok stanovil, že dokument zo Sèvres bude držaný dva roky v tajnosti, ustanovenie, ktoré Pineau považoval za podivné vzhľadom na počet ľudí, ktorí vedeli o jeho existencii a dokonca poznali jeho obsah. Siedmy článok uvádzal, že protokol musí byť schválený všetkými tromi vládami.⁷¹

Dokument troch štátov, píše Christian Pineau, bol preniknutý medzerami, ťažkosťami a dvojznačnosťou. Odmietnutie Británie prevziať akúkoľvek zodpovednosť za izraelský útok na Egypt sa druhým dvom stranám zdal vrcholom pokrytectva. Francúzsko a Izrael uzavreli dodatočnú bilaterálnu dohodu, podľa ktorej Francúzsko umiestni vojenské lietadlá v Izraeli a francúzske lode dostanú k dispozícii prístavné zariadenia v Izraeli. Edenov následný pokus, aby boli všetky kópie dohody troch štátov zničené, bol bezvýsledný.⁷²

Medzitým sa blížilo vyvrcholenie drámy. Ben Gurionov prejav v Knessete 17. októbra bol určený na to, aby pripravil izraelskú mienku na radikálnu zmenu politiky. Ďalší krok bol prijatý 25. októbra: jeden izraelský hovorca oznámil, že egyptskí partizáni operujúci z pásma Gazy obnovili svoje nájazdy na izraelské územie. Dôvod bol teraz zverejnený. Na druhý deň izraelské ozbrojené sily začali mobilizovať a následne bola oficiálne oznámená „čiastočná mobilizácia“. V ten deň prišiel neočakávaný zásah zo strany USA, keď prezident Eisenhower poslal dve vážne výzvy Ben Gurionovi, aby sa v súvislosti s mobilizáciou zdržal akýchkoľvek vojnových akcií. V druhej správe, poslanej na druhý deň ráno, Eisenhower naliehal na Ben Guriona, aby jeho vláda neurobila nič, čo by mohlo ohroziť mier.⁷³ Neskôr bolo povedané, že tieto výzvy viedli Ben Guriona, aby predsunul termín invázie do Egypta o šesť dní.

Západné reakcie na izraelskú mobilizáciu boli rýchle. Bolo zverejnené, že britský veľvyslanec v Tel Avive sir John Nicholls navštívil Ben Guriona a varoval ho, že akýkoľvek izraelský útok na jordánske územie automaticky uvedie do života sankcie anglo-jordánskej zmluvy. Ben Gurion sucho poznamenal, že veľvyslanec zrejme ešte nedostal od svojej vlády najnovšie informácie.⁷⁴ Izraelské jednotky v sile dvoch divízií sa medzitým sústredili na viacerých miestach, vrátane Eilatu, na južnom cípe izraelských hraníc; ich pohyby bolo možné sledovať z britskej základne v Aqabe, hneď na druhej strane hraníc. Správy o tom dostával Antony Head, britský minister obrany. Vo Washingtone si uvedomovali, že pravidelný tok dôverných informácií medzi spojencami v poslednom období ustal.

CIA samozrejme získala dostatok informácií o tom, že izraelská mobilizácia súvisí s plánovaným útokom na Egypt.⁷⁵ Výstraha, ktorú v tejto súvislosti prezident Eisenhower adresoval Edenovi a Ben Gurionovi, vyplývala zo správ CIA. Výhovorky a zapieranie adresátov stavalo Eisenhowera do chúlостivej situácie: ťažko mohol svojich spojencov označiť za klamárov a sprisahancov, skôr než ich usvedčia činy. Rýchla a účinná protiakcia by zasa bola odstránila dôkazy jej opodstatnenosti. Rozhodol sa preto vyčkať. Diplomatický kolaps v srdci

⁷⁰Tamže, s. 138.

⁷¹Tamže, s. 139.

⁷²PINEAU, ref 65, s. 149-154; THOMAS, ref 3, s. 194-195; LLOYD, ref 22, s. 188.

⁷³BRECHER, ref 7, s. 274; DAYAN, ref 5, s. 248.

⁷⁴NEFF, ref 31, s. 357.

⁷⁵KYLE, Keith: Suez. London : Weidenfeld and Nicolson, 1991, s. 344-345. NEFF, ref 31, s. 405.

atlantickej aliancie bol úplný. Podvečer o pol piatej, v pondelok 29. októbra, izraelské obrnené jednotky vo veľkej koncentrácii a s veľkou rýchlosťou vtrhli na egyptské územie. Z Aqaby ich sledovali britskí husári. Suezská vojna sa začala.

* * * * *

Izraelský útočný plán bol skvelý a plne využíval plody mnohomesačnej politickej, vojenskej a psychologickéj prípravy.⁷⁶ V roku 1954 izraelská rozviedka zistila, že Egyptania pripravujú zásadnú reorganizáciu obrany na Sinaji. Izraelské útoky od februára 1955 nútili Egyptanov, aby budovali nové obranné línie vo forme silných predsunutých postavení blízko od pásma Gazy a od osady al-^cAwdža, kde bola významná cestná križovatka, ktoré Izrael obsadil po prvý raz koncom decembra 1948 a potom v septembri 1955. Egypt sústredený na tieto predsunuté pozície trvalo ohrozované izraelskou paľbou, zanedbal obranu celej strednej a juhovýchodnej oblasti Sinajského polostrova, najmä púštnu cestu z osady al-Kúntillá cez priesmyk Mítlá do Port Tawfiq pri južnom vstupe do Suezského prielavu oproti Suezu. V celej tejto obrovskej oblasti sa 29. októbra nachádzalo len asi 1 500 mužov rozptýlených do malých oporných bodov pri osadách at-Tamad a Nachl.⁷⁷

Podľa plánu bolo treba okamžite hlboko preniknúť do tohto temer nechráneného stredú vy-sadením parašutistov pri priesmyku Mítlá a vyslať im na pomoc obrnenú brigádu púšťou po slabo bránenej ceste al-Kúntillá – at-Tamad – Nachl – priesmyk Mítlá. Ak sa to podarí, okamžite to pritiahne pozornosť egyptského hlavného velenia na priesmyk Mítlá a izoluje stred polostrova. Zároveň s výsadbom ďalšia masívna izraelská úderná sila zaútočí z oblasti al-^cAwdža na hlavné egyptské obranné pozície okolo osady Abú ^cUdžajla, na druhej dôležitej transsinaj-skej ceste do Ismá'ilíje. V plánovanom čase sa začne tretí veľký útok proti Rafahu ďalej na sever, ktorým bude odrezané pásmo Gazy a otvorená pobrežná cesta na západ do al-Qantary na východnom brehu prielavu. Ďalšia úderná sila bude poslaná z prístavu Eilat dolu pobrežím Aqabského zálivu, aby dobyla Šarm aš-Šajch.⁷⁸

Treba zdôrazniť, že Ben Gurion a Dajan pri plánovaní tejto kampane nepočítali, že už 48 hodín po jej začatí bude RAF bombardovať egyptské letiská ani s britsko-francúzskou intervenciou na základe ultimáta predloženého 24 hodín po začiatku útoku. Pôvodný plán počítal s tým, že Izrael bude mať na Sinaji niekoľko voľných dní, ktoré potreboval na „čisté“ víťazstvo a ktoré pôvodne žiadal aj Eden, aby sa vyhol podozreniu z tajného dohovoru.

Útok sa začal náletom štyroch izraelských vrtuľových lietadiel, ktoré sa postarali o viacná-sobné prerušenie egyptského telegrafného vedenia na Sinaji. O dve hodiny neskôr 16 izraelských nákladných lietadiel typu *Dakota* preniklo na Sinaj. Leteli v malej výške, aby sa vyhlí egyptským radarom a smerovali k východnému vstupu do priesmyku Mítlá vzdialeného asi 50 km od Suezského prielavu. Tam vyskočilo 395 výsadbárov, aby obsadili plánovaný priestor a očakávali príchod hlavných síl. Dakotám robili letecký kryt britské Meteory a asi tucet nových francúzskych stíhačiek *Mystère* hliadkovalo pozdĺž prielavu, s cieľom zabrániť egyptským stíhačkám *MiG 15*, aby zasiahli počas výsadku.⁷⁹ Podľa Dajanovho operačného rozkazu táto výsadbková operácia mala vyvolať vojenské ohrozenie prielavu obsadením objektov v jeho blízkosti.

⁷⁶ZEEVY, Rechavam: The Military Lessons of the Sinai Campaign. The Israeli Perspective. In: TROEN, Selwyn Ilan – Moshe SHEMESH: The Suez – Sinai Crisis 1956. Retrospective and Reappraisal. London : Frank Cass, 1990, s. 64.

⁷⁷O'BALLANCE, Edgar: The Sinai Campaign 1956. London : Faber and Faber, 1959, s. 107-108.

⁷⁸CHILDERS, Erskine B.: The Road to Suez. A Study of Western-Arab Relations. London : Macgibbon and Kee, 1962, s. 285.

⁷⁹SHARON, Ariel (– with David CHANOFF): Warrior. London : Macdonald, 1989, s. 142-145.

Toto samozrejme nebol onen „mohutný útok“, ktorý bol dohodnutý v Sèvres a Dajan ani nemal v úmysle dovoliť vlastným silám, aby postúpili na západ od priesmyku Mítlá. Bol rozhodnutý, že keď Británia a Francúzsko vznesú svoju požiadavku voči Egyptu a Izraelu, aby sa stiahli od Suezského priepľavu, nebude tam žiadna izraelská jednotka, ktorá by musela podstúpiť taký nedôstojný krok. Izraelský štáb veľmi pozorne pripravil prvú fázu operácie tak, aby v očiach Egyptanov vyzerala len ako ďalšia protipartizánska odvetná akcia, ktorej rozsah nemôže ospravedlniť použitie sovietskych bombardérov proti izraelským mestám. Po 36 hodinách, keď RAF zaútočí na egyptské letiská, Izrael bude mať voľnú cestu, aby rozvíjal svoj útok. Druhým izraelským cieľom bolo „rozvrátiť organizáciu egyptských síl na sinajskom fronte a spôsobiť ich kolaps“.⁸⁰ Zatiaľ čo parašutisti boli vysadení neďaleko priesmyku Mítlá, ďalej na sever, iné izraelské jednotky útočili na egyptské pohraničné pozície v rámci počiatočných akcií plánu na zničenie šiestich egyptských práporov, ktoré si bránili Sinajský polostrov a pásmo Gazy, a odstránenie hrozby partizánov. Tretím a posledným cieľom z tých, ktoré si Izrael vytýčil, bolo otvorenie Aqabského zálivu ovládnutím Tiranského prielivu.

Pozemný izraelský útok na Sinaji sa začal o piatej popoludní postupom 7. obrnenej brigády smerom na obec al-Kúntillá. Egyptský prezident Džamál Abdannásir dostal o ňom správu v priebehu 10 minút, keďže ju priniesla americká agentúra United Press. Izraelský útok bol prevkapaním pre egyptského prezidenta, lebo nevidel žiaden pádny dôvod, ktorý by ho ospravedlňoval práve v tomto čase. Za posledné týždne bola situácia na egyptsko-izraelskom pomedzí pokojná a väčšina egyptských síl bola z polostrova stiahnutá, aby v prípade spojeneckého útoku na zónu priepľavu nedošlo k izolácii týchto jednotiek od jednotiek v delte Nílu. Pešia divízia ponechaná na Sinaji, resp. jej šesť práporov, bolo rozmiestnených pozdĺž línie príméria s Izraelom v trojuholníku Abú Udžajla – Rafah – al-Ariš a siedma v Šarm aš-Šajchu.⁸¹ Okrem jednotiek národnej gardy umiestnených v pásme Gazy. Egyptské obranné opovenia boli tak slabé obsadené, že veliteľ pozorovateľov OSN kanadský generál E. Burns písal svojmu nadriadenému, generálnemu tajomníkovi Dagovi Hammarskjöldovi, že „zníženie stavu vojsk v egyptských líniiach predstavuje pre Izrael veľké pokušenie“.⁸²

Egyptský prezident však nepovažoval za pravdepodobné, že by Izrael v tomto období podľahol tomu pokušeniu. Keď hodnotil situáciu po znárodnení priepľavu, uviedol, že Izrael kvôli uchovaniu si imidžu v Ázii a Afrike a pred svetovou verejnou mienkou, nepristúpi na to, aby robil satelit dvom koloniálnym veľmociam. Keď po rokovaníach v BR OSN zdanlivo kleslo nebezpečenstvo britsko-francúzskeho zásahu, egyptský prezident uviedol, že „Izrael sa nebude ponáhľať s ozbrojenou akciou, keď sa nechce ukázať vo svetle toho, kto znovu zostreje krízu na Blízkom východe, keď sa ukazujú možnosti uvoľnenia napätia, lebo by na seba sústredil veľa kritiky.“ A tak sa izraelský útok proti Egyptu začal a Egyptania nechápali jeho ciele a zámery.⁸³

Egyptský prezident prišiel do budovy veliteľstva armády, pričom nepripúšťal možnosť tajného dohovoru Izraela s Britániou a Francúzskom. Je čudné, že to nepripúšťal ani potom, čo si prečítal izraelské komuniké o vysadení parašutistov v blízkosti Suezského priepľavu. Tajný dohovor mu neprišiel na um, pretože vedel, že niečo také by zmietlo všetky arabské probritské režimy a skomplikovalo situáciu Francúzov v severnej Afrike. Z toho dôvodu všetky rozkazy, ktoré vydal, mali za cieľ čeliť izraelskému útoku. Prezident siahol po pripravenom núdzovom pláne, ktorý prerokoval s príslušnými veliteľmi a výsledkom bol obranný plán spo-

⁸⁰DAYAN, ref 9, s. 210.

⁸¹Egyptské zdroje hovoria o vlastných divíziách a práporoch, izraelské zdroje niektoré egyptské prápory označujú ako brigády. Porovnaj: HAJKAL, Muhammad H.: Milaffát as-Suwajs. (Suezské fascikle). Káhira 1986, s. 531; DAYAN, ref 9, s. 72.

⁸²HAIKAL, ref 81, s. 531.

⁸³SHEMESH, Moshe: Egypt. From Military Defeat to Political victory. In: TROEN, Selwyn Ilan – Moshe SHEMESH: The Suez – Sinai Crisis 1956. Retrospective and Reappraisal. London : Frank Cass, 1990, s. 153.

čívajúci na troch prvkoch: 1. Šesť práporov rozmiestnených pozdĺž línie príméria s Izraelom musí udržať svoje pozície 48 hodín a nedovoliť izraelským silám, aby prenikli do hĺbky polostrova; takisto národná garda sa mala vyhnúť zrážkam v pásme Gazy a keby jej boli vnútrené, mala prejsť na typ zákopovej vojny s cieľom získať čas; 2. v priebehu 24 hodín mali jednotky štvrtej obrnenej divízie prejsť na východný breh Suezského prieplyvu a postúpiť až k bodu „Bír Rawd Sálím“ v centre Sinaja, kde sa predpokladala hlavná bitka a odrazenie útočníka; 3. v najbližších 24 hodinách malo egyptské letectvo uskutočňovať prieskumné lety, aby bolo pripravené podporiť obrnené jednotky v hlavnej bitke; úloha námorníctva mala v prvej fáze obmedzené úlohy vzhľadom na to, že východné Stredomorie sa hemžilo flotilami.⁸⁴

Hoci sa bitka pre Izrael začala dobre, druhý deň vojny, 30. októbra, izraelské vedenie zachvátili obavy. Ešte pred predložením ultimáta sa totiž dozvedelo, že francúzsko-britské bombardovanie egyptského letectva sa nezačne na úsvite, ale o 12 hodín neskôr, na základe rozhodnutia, že bombardéry *Canberra* netreba vystaviť riziku denného náletu. Tento krok vyvolal u opatrného Davida Ben Guriona hlboké podozrenie a chrípka, ktorá ho prinútila ležať v posteli, len posilnila jeho obavy. Moše Dajan mal čo robiť, aby ho odhovril od stiahnutia parašutistov od priesmyku Mítlá.⁸⁵ Dajan nestrácal dôveru. Neboli náznaky, že by Jordánsko, Irak alebo Sýria chceli prísť Egyptu na pomoc a dalo sa pochybovať, či sú schopní vykonať viac ako ostreľovať kibutze a pohraničné mestá alebo ohrozovať spojenie. Roztratené obranné pozície, ktoré zaujala jordánska armáda pozdĺž hraníc, potvrdzovali jeho predpoklad, že žiadna ofenzíva proti Izraelu nebola plánovaná.

Aj vo vzduchu vojna pokračovala dobre. Nebolo vidno žiadne *Iljušiny* a *MiGy* neboli aktívne. Hoci parašutisti pri priesmyku Mítlá a jednotka, ktorá im išla na pomoc utrpeli isté straty následkom vzdušných útokov, 30. októbra mali len 50 bojových vzletov. Počas celých 7 dní vojny obe strany vybojovali iba 14 vzdušných súbojov. Dokonca ešte pred zničením egyptských letísk bolo vidno len málo stíhačiek *MiG*. Problém bol ten, že egyptskí piloti ešte nezvládli výcvik na nových strojoch. Počet lietadiel, ktoré egyptské letectvo mohlo poslať do vzduchu bol v skutočnosti oveľa menší, ako uvádzali všetky odhady. Dajan sám priznal, že jeho operatívnu silu na začiatku vojny tvorilo len 30 lietadiel typu *MiG*, 15 typu *Vampire*, 12 typu *Meteor* a rovnaký počet typu *Iljušin*.⁸⁶ Tieto čísla sú oveľa nižšie ako tie, ktoré Izraelčania uvádzali Francúzom, keď žiadali pomoc, zatiaľ čo britský odhad bojovej sily egyptského letectva, ako to uvádzala Keightleyho depeša, hovorí o 80 lietadlách typu *MiG* 15, 57 typu *Vampire*, 12 typu *Meteor* a 45 typu *Iljušin*, bol temer trojnásobný oproti Dajanovým číslam.⁸⁷

Dôvodom tohto rozporu je skutočnosť, že izraelská rozviedka mala informácie z miestnych zdrojov, kým spojenecká rozviedka pracovala s leteckými fotografiami, ktoré prezrádzali počet lietadiel, ale nie ich bojaschopnosť. Nepochybne sa možno spoliehať na presnosť Dajanových informácií. Aj keď sa spojenci obávali, že „inštruktori“ z východného bloku by mohli lietieť v egyptských strojoch, zdá sa, že rozviedka značne precenila možnosti egyptského letectva, čo pomohlo zvýšiť opatrnosť spojeneckých veliteľov. Izrael samozrejme mohol spojencom predložiť správne údaje, ale necítil potrebu to urobiť. Čím väčšie zdanlivé nebezpečenstvo egyptské letectvo predstavovalo, tým väčšiu podporu mohol Izrael docieľiť od svojich francúzskych spojencov vo forme lietadiel, námorného a vzdušného krytia.

Podľa dohody, 30. októbra o 16,15 h, práve keď sa motorizovaná jednotka priblížila na došiel k svojim druhom parašutistom, tiesneným pod priesmykom Mítlá, Británia a Francúzsko predložili ultimátum. Egypt a Izrael boli vyzvaní, aby zastavili boje a stiahli svoje sily na 10 míľ

⁸⁴HAJKAL, ref 81, s. 532.

⁸⁵FULLICK, Roy – Geoffrey POWELL: Suez: the Double War. London : Leo Cooper, 1990, s. 90.

⁸⁶DAYAN, ref 9, s. 218.

⁸⁷KEIGHTLEY, General Sir Charles, „Operations in Egypt – November to December 1956“. Supplement to the London Gazette, 10 September 1957. In: FULLICK, ref 85, s. 91.

od prielavu.⁸⁸ Od Egypta sa navyše žiadalo, aby prijal „dočasnú“ okupáciu prielavu kvôli zabezpečeniu plavby. Tragikomickú situáciu znásobovalo aj 36 francúzskych stíhačiek *Mystère* a rovnaký počet strojov F84F *Thunderstreak*, čakajúcich na izraelských letiskách a pripravených zasiahnuť, ak by egyptské bombardéry *Iljušin* ohrozili Hajfu alebo Tel Aviv. Do Izraela prileteli už skôr zo St. Dizieru a Dijonu, kde tvorili súčasť francúzskeho kontingentu NATO. Väčšina džipov, bezzáklzových diel, ťažkých mínometov a výstroja zhodeného pri priemysly Mitlá z dopravných lietadiel *Nordatlas*, bola tiež francúzska. Tieto lietadlá boli umiestnené na Cypre a operovali bez oficiálnej vedomosti britského veliteľ'a leteckých síl, pod ktorého velenie patrili.⁸⁹

Ráno 30. októbra egyptský prezident ešte stále nepripúšťal tajný dohovor a poslal svojho dôverníka k veľvyslancovi USA Raymondovi Hareovi a oznámil mu, že egyptská protivzdušná obrana zaznamenala lietadlo typu *Canberra* letiace vo veľkej výške v oblasti Port Saïdu a že takýto čin v dobe, keď sa na Sinaji odohrávajú boje, je nebezpečnou provokáciou.⁹⁰ Od tejto návštevy prešlo len niekoľko hodín, keď boli egyptskí veľvyslanci v Londýne a v Paríži pozvaní na ministerstvo zahraničných vecí, kde bol obom odovzdaný text britsko-francúzskeho ultimáta. Prízrak tajného dohovoru sa už začal vynárať, ale Džamál 'Abdannásir tomu nemohol uveriť a uveril, až keď uplynula doba stanovená v ultimáte a večer o šiestej miestneho času spojenecké bomby začali padať na káhirske letisko Almáza, nevelmi vzdialené od jeho rezidencie.⁹¹ Prezident odišiel na generálny štáb, kde okamžite vydal rozkaz o stiahnutí štvrtej obrnenej divízie, ktorá sa uplynulú noc presunula na Sinaj a o zastavení postupu všetkých ostatných útvarov, ktoré ju mali nasledovať. Tých šesť práporov na predsunutých pozíciách na Sinaji malo pokračovať v odpore ešte 48 hodín, aby sa štvrtá obrnená divízia mohla presunúť späť na západný breh prielavu.⁹²

Iróniou bola aj námorná bitka neďaleko Hajfy. V ranných hodinách, dávno predtým než vypršalo ultimátum, obyvatelia Hajfy mohli sledovať záblesky diel francúzskeho krížnika *Kersaint* ostrelujúceho egyptský torpédoborec *Ibráhím al-awwal*. Táto bývalá britská loď bola napadnutá *Kersaintom* a dvoma izraelskými torpédoborcami *Jaffa* a *Eilat*, keď sa neúspešne snažila ostrelovať Hajfu. Akcia sa skončila keď bol ochromený *Ibráhím al-awwal* dotiahnutý do prístavu v Hajfe.⁹³ Loď *Kersaint* a ďalšie dve lode *Surcouf* a *Bouvet* neboli súčasťou „operácie Mušketer“, boli určené na ochranu izraelských brehov pred útokmi od mora. Bolo šťastím, že žiaden z granátov nezasiahol lode 6. flotily, ktoré čakali pri brehu na evakuáciu amerických občanov, lebo taká chyba by bola priniesla nepríjemné komplikácie.

Ben Gurion bol 30. októbra namrzený aj reakciou Američanov na jeho dobrodružstvo, hoci to ho natoľko netrápilo ako odklad spojeneckého bombardovania Egypta. Keď čítal Eisenhowerov telegram požadujúci stiahnutie vojsk zo Sinaja, predstaviteľ USA v BR OSN predložil návrh rezolúcie hroziacej Izraelu sankciami, ak nestiahne svoje sily a naliehajúcej na iné štáty, aby hrozili silou alebo ju použili v regióne.⁹⁴ Na žiadosť Británie a Francúzska bolo zasadnutie BR odložené o päť hodín, aby mali čas predložiť ultimátum Izraelu a Egyptu. Oba spojenci potom vetovali rezolúciu, čo ešte viac roztrpčilo Eisenhowera, ktorý bol už dosť nahnevaný na izraelskú ofenzívu spustenú práve vtedy, keď sa chystal svoju volebnú kampaň doviest' do úspešného konca. Mal veľa dôvodov na sťažnosť. V to ráno jeho veľvyslanec v Londýne, ktorý chcel od britského ministra zahraničných vecí získať nejaké informácie o tom, čo sa deje, bol odbitý rečami o krotení Izraela, aby nezaútočil na Jordánsko a veľvyslanec rov-

⁸⁸FULLICK, ref 85, s. 89.

⁸⁹THOMAS, ref 52, s. 134.

⁹⁰HAKAL, ref 81, s. 533.

⁹¹THOMAS, ref 52, s. 143.

⁹²AZEAU, Henri: *Le Piege de Suez*. Paris : Robert Laffont, 1964, s. 275.

⁹³DAYAN, ref 9, s. 110.

⁹⁴NEFF, ref 31, s. 360-362.

nako ako prezident sa o ultimáte dozvedeli zo správy tlačovej agentúry.⁹⁵ Eden prijal bezpečnostné opatrenie, že pozdržal svoj telegram Eisenhowerovi so správou o ultimáte, až kým ho dostali Izraelčania a Egypťania, aby sa vyhol nebezpečenstvu, že prezident v poslednom okamihu naň vyvinie tlak, aby ho neprekladal.

Odvtedy, čo americká administratíva počula 15. októbra, že Izrael mobilizuje, Británia a Francúzsko uvalili na kontakty s USA to, čo Eisenhower nazval „výpadkom komunikácie“. Normálne kanály medzi USA a ich dvoma európskymi spojencami vyschli. V Tel Avive britský a francúzsky vojenský pridelenec, ktorí si zvyčajne voľne vymieňali informácie so svojím americkým kolegom, sa neočakávane prestali rozprávať. Vo Washingtone britský chargé d'affaires nemal čo povedať z dobrého dôvodu, že sám nemal ani potuchy o tom, čo sa deje a rovnako na tom boli aj britskí veľvyslanci v iných hlavných mestách. Nárast šifrovanej komunikácie medzi Parížom a Tel Avivom bol zlovestný. Najprv Američania podozrievali, že sa plánuje akcia proti Jordánsku. Tajomstvo bolo dobre strážené a J. F. Dulles priznal Eisenhowerovi, že bol zmätený, keď sa snažil pochopiť skutočné ciele Britov a Francúzov.⁹⁶ CIA sa možno dozvedela viac ako postúpila Eisenhowerovi, domnievali sa dôveryhodní žurnalisti, ale dôkazy o tom bude ešte treba hľadať v záznamoch CIA.

Hoci Ben Gurion nedôveroval zámerom svojich britských partnerov, izraelská vláda dodržala svoje záväzky a prijala francúzsko-britské ultimátum, lebo jej to nerobilo ťažkosti. Nemala žiadne jednotky vo vzdialenosti 10 míľ od priplavu, a ani im nehodlala dovoliť postúpiť bližšie. Tak ako obaja spojenci očakávali a plánovali, Egypt odmietol prijať ich požiadavky. Zastaviť boje na obranu svojich hraníc a stiahnuť jednotky z pozícií pozdĺž priplavu, by bolo bývalo zrušením suverenity, ktorú by žiaden Egypťan neprežil, ako dobre chápali nepriatelia Egypta. Existujú dôkazy, že egypťský prezident si myslel, že Británia a Francúzsko blufujú a snažia sa zaistiť lacné víťazstvo Izraelu tým, že odraďujú Egypťanov od koncentrácie na odrazenie útoku zo severu. Neskôr Džamál Abdannásir povedal britskému novinárovi Kennethovi Lovemu, že Egypťania nemohli uveriť, že Briti budú spolupracovať s Izraelom, keďže taký čin je namierený proti ich najvlastnejším záujmom.⁹⁷

S pokračujúcimi bojmi na Sinaji sa začal prejavovať spôsob, ktorý sa stal typickým pre celú kampaň. Zakopaní v dobre opevnených pozíciách, ktoré navrhli nemeckí povojnoví vojenský poradcovia Egypta a neskôr zlepšených ich ruskými nástupcami, pechota bola masívne podporovaná tankmi ruskej výroby, samohybnými delami a iným delostrelectvom. Pokiaľ si egypťskí vojaci boli istí, že ich ústupová línia je nenarušená, odhodlane bojovali, ale keď cítili, že Izraelčania sa im dostávajú za chrbát, zvyčajne sa rozhodli, že nadišiel čas ústupu. Dajanove brigády čoskoro využili túto vlastnosť a obchádzali opevnené body kde len mohli. Bola to filozofia „nepriameho priblíženia“, ako ju formuloval Liddel Hart, ktorého teórie ovplyvňovali izraelských vojenských veliteľov od čias Hagany, podobne ako ovplyvňovali nemeckých plánovačov bleskovej vojny v rokoch 1939 a 1940.⁹⁸ Hoci mali Egypťania lepšiu výzbroj a výstroj, Izraelčania ich prevyšovali v počtoch a využívali svoju pohyblivosť na získavanie výhody koncentrovaním svojich síl niekedy na útok, ale častejšie na ohrozovanie a potom obsadenie opustených egypťských oporných bodov.

Sinajom prechádzali len dve cesty so spevneným povrchom, severnejšia do al-Qantary a druhá do Ismá'ílije. Pohraničné stanice na oboch cestách Izraelčania obsadili ešte počas prvej noci, ale útok proti hlavným egypťským pozíciám sa začal až nasledujúcu noc, až keď bolo predložené ultimátum a zaistená akcia proti egypťským letiskám. Jednako, veliteľ brigády ge-

⁹⁵FRUS (Foreign Relations of the United States). Volume XVI, The Suez Crisis. 26 July – 31 December 1956. 30. 10. 1956, s. 841-842.

⁹⁶Tamže, I. 11. 1956, s. 902-916.

⁹⁷LOVE, ref 15, s. 482.

⁹⁸ZEEVY, ref 76, s. 64.

nerál A. Simhoni nerešpektoval Dajanove rozkazy a vrhol 7. obrnenú brigádu do bitky o 24 hodín skôr, ako bolo plánované. Táto hrubá neposlušnosť, ktorá sa týkala útvaru s najväčším počtom izraelských tankov, ohrozila plán na oklamanie Egyptanov čo do rozsahu operácie.⁹⁹ Egyptania zastavili tento útok, a bolo treba 48 hodín tvrdých bojov, aby sa po obsadení Abú 'Udzajly odpor v tejto centrálnej oblasti zrútil. Egyptania tu odvážne bojovali a dokonca obrnenými silami podnikli protiútok. Táto bitka stojí za zmienku i tým, že to bolo po prvý raz, keď sa vo vojne použili protitankové riadené strely a Izraelčania mali šťastie, že sa im podarilo získať tieto zbrane od Francúzov.¹⁰⁰

Akcia veliteľa 7. obrnenej brigády nebola jediným príkladom slabej disciplíny medzi vyššími veliteľmi – neposlušnosť, ktorá mohla mať katastrofálne následky pre izraelské plány. Keď plukovník Šaron, veliteľ izraelskej výsadvkovej brigády, žiadal povolenie postúpiť a zaistiť priesmyk Mítlá, bolo to zamietnuté a bolo mu povedané, aby sa vyhol vážnemu útoku a vyslal dopredu len hliadku. Napriek tomu a bez informovania hlavného veliteľstva nasadil polovicu práporu a podporné zbrane, aby obsadil priesmyk. Stretol sa však s oveľa silnejšími egyptskými silami, ako očakával. Egyptania boli dobre skrytí po oboch stranách úzkeho chodníka a mali podporu ťažkých zbraní a niekoľkých bojových lietadiel. Až po celodennom boji muža proti mužovi, v ktorom padlo 38 výsadvkárov a 150 sa zranilo, bol priesmyk Mítlá dobytý.¹⁰¹ Bolo to vcelku bezúčelné mrhanie cennými ostrieľanými vojakmi. Dajan nepodnikol nič proti Šaronovi na základe toho, že rozhodnutie muža na tvári miesta urobiť to, čo považuje za správne, prevažuje neuposlušnosťou rozkazov. Bol to samozrejme starý problém dať do súladu iniciatívu s disciplínou. Títo samostatne mysliaci mladí izraelskí veliteľia niekedy konali príliš samostatne a akcia 7. obrnenej brigády mohla ľahko prívodiť bombardovanie Hajfy a Tel Avivu.

Domnievať sa, že všetky izraelské útvary preukázali vervu a vytrvalosť výsadvkárov a príslušníkov obrnených jednotiek, by bolo chybou. Niektoré záložné útvary mali aj starších a menej schopných mužov a žiaden zo záložníkov neprešiel riadnym výcvikom od posledných manévrov. Boli to jednotky, ktoré boli nasadené do bojov 48 hodín po mobilizácii, ich výsledky neboli prekvapujúce. Niektorí dôstojníci boli príliš odvážni, iní prehnane opatrní. Niektoré jednotky k Dajanovej neľúbosti nedosiahli vytýčené ciele.¹⁰² Je zrejme, že izraelská armáda v žiadnom prípade nebola tou dokonalou vojenskou mašinériou, za akú ju vydávali niektorí propagandisti. Jej prenikavé úspechy vyplynuli z celkovej, pre Izrael priaznivej, situácie.

Bombardovanie egyptských letísk britskými strojmi *Canberra* a *Valiant*, keď sa konečne začalo za súmraku 31. októbra, vyše 12 hodín po plánovanom termíne, presvedčilo egyptského prezidenta, že spojenci neblufovali. Reagoval na to rozkazom, aby sa bojové jednotky stiahli k priplavu, čo sa ľahšie povedalo ako vykonalo. Zároveň vydal inštrukcie, aby bol priplav zablokovaný 50 loďami pripravenými pre tento prípad. Cieľom celej spojeneckej akcie malo byť zabezpečenie nerušenej plavby priplavom. Následne na sýrskom území ženisti sýrskej armády vyhodili do povetria čerpacie stanice na ropovode vedúcom z Iraku.¹⁰³ Tým boli dodávky ropy pre Západ z Blízkeho východu prerušené.

Britská verejnosť bola zdesená správami o bombardovaní Egypta. Vysadiť jednotky, aby oddelili od seba dve bojujúce armády, ktoré ohrozovali bezpečnosť medzinárodnej vodnej cesty bola jedna vec, ale v ultimáte nebola ani zmienka o bombardovaní. Napriek všeobecnej neobľúbenosti Džamála 'Abdannásira a všetkého egyptského, na hlavu vlády sa zniesla ostrá kritika nielen zo strany labouristickej opozície, ale aj z radov konzervatívnej strany a dokonca aj

⁹⁹NEFF, ref 31, s. 381.

¹⁰⁰O'BALLANCE, ref 77, s. 74.

¹⁰¹DAYAN, ref 9, s. 100-102.

¹⁰²FULLICK, ref 85, s. 95.

¹⁰³HEIKAL, Mohamed H.: *Cutting the Lion's Tail. Suez Through Egyptian Eyes*. London : Andre Deutsch, 1986, s. 190.

z takých pravicových denníkov, ako boli *Daily Telegraph* a *Daily Mail*. Národná jednota, ktorá nikdy nechýbala, keď britskí vojaci išli do akcie, sa vytratila. Jednako, keď 31. októbra Hugh Gaitskell obvinil vládu v Dolnej snemovni z tajného dohovoru s Izraelom, verejnosť ešte nebola pripravená uveriť takému ohavnému tvrdeniu, najmä keď minister zahraničných vecí kategoricky vyhlásil, že ultimátu nepredchádzala žiadna dohoda.¹⁰⁴

Mohutná vlna britskej i svetovej verejnej mienky proti bombardovaniu znepokojila Mošeho Dajana, ktorý si uvedomil, že čas pracuje proti Izraelu a jeho spojencom a že tlak na zastavenie vojenských akcií bude čoskoro príliš silný na to, aby sa mu dalo vzdorovať. A tak bolo šťastím, že odpor egyptských jednotiek na Sinaji bol pred zrútením. Na strednom úseku predsunuté jednotky postupovali smerom k Ismá'ílíji, zatiaľ čo na severe sa začal útok po línii smerujúcej k al-Qantare. Večer 31. októbra sa začal útok na Rafah v juhozápadnom cípe pásma Gazy. Po 24-hodinovom boji sa Rafah dostal do izraelských rúk a zvyšné skupinky egyptských vojakov ustupovali smerom k al-^cArišu a ďalej k priepľavu. Al-^cAriš obsadili Izraelčania bez boja a 2. novembra sa vzdal egyptský guvernér pásma Gazy, ktorého obyvateľstvo tvorilo 200 tisíc palestinských utečencov.¹⁰⁵ Izraelčania museli len zhromaždiť 4 tisíc neželaných egyptských zajatcov, pochovať mŕtvych a pozbierať na bojiskách zanechané zbraňe a výstroj.

Zostala už len jedna úloha, obsadenie Šarm aš-Šajchu, ktorá bola zverená 9. brigáde. Táto vyrazila 1. novembra a začala postup pozdĺž západného brehu Aqabského zálivu. Cesta dlhá asi 320 km krajinou sa menila od vysokých piesočnatých dún po iba dva metre široké horské chodníky, ktoré museli ženisti rozšíriť natoľko, aby po nich mohli prejsť vozidlá. Dvesto nákladných áut viezlo potraviny, pohonné látky a vodu na päť dní.¹⁰⁶ Očakávalo sa, že námorníctvu sa podarí priviezť nové zásoby do rybárskej dediny Dahab, asi 80 km vzdialenej od cieľového bodu. Šarm aš-Šajch bránili jeden egyptský prápor vybavený ťažkými zbraňami v dobre opevnených pozíciách. Ráno 4. novembra Izraelčania už videli svoj cieľ. Na druhý deň Dajan, uvedomujúci si riziko operácie, rozkázal výsadvkovej brigáde, aby sa presunula od priesmyku Mítlá pozdĺž Suezského zálivu a napadla Šarm aš-Šajch z druhej strany.¹⁰⁷ Tento pomocný útok však už nebol potrebný. Po dvojdňových ťažkých bojoch 9. brigáda dobyla Šarm aš-Šajch, a tým otvorila Aqabský záliv pre izraelskú plavbu.

Bolo spomenuté, že maximálnym cieľom izraelského útoku bolo dobyť polostrov a pomocou britsko-francúzskej intervencie v stanovenom čase zabezpečiť Izraelu nové západné hranice na „internacionalizovanej“ zóne Suezského priepľavu. Minimálnym cieľom bolo dosiahnuť nad Egyptom „čisté víťazstvo“, ktoré bude zaregistrované na celom Blízkom východe. Izraelské víťazstvo na Sinaji sa často vydávalo za totálnu porážku Egyptanov, a táto verzia bola toľkokrát opakovaná, až sa začalo veriť, že je to pravda. Žiadna analýza suezskej krízy nemôže obísť boje na Sinajskom polostrove. Bolo tu izraelské víťazstvo? Na zhromaždenie faktov si skúmajúci musí preveriť údaje z mnohých prameňov – nezávislých, izraelských a egyptských.

V prvom rade sa treba zbaviť názoru, že to bola „samostatná kampaň“ – vojna výlučne medzi Izraelom a Egyptom. Bola to samozrejme medzinárodná vojna nielen od jej počiatku 29. októbra, ale, vzhľadom na skutočnosti, ktoré mohli izraelskí plánovači využiť, už dávno pred týmto terminom. Egyptské velenie v reakcii na britsko-francúzske hrozby a sústreďovanie vojsk na Cypre sťahlo zo Sinajského polostrova dve z troch divízií, ktoré tam bývali bežne rozmiestnené na obranu, z toho jednu obrnenú. Na Sinaji zostala jedna pešia divízia – sedem práporov, šesť dislokovaných v trojuholníku al-^cAriš, Abú ^cUdžajla, Rafah a siedmy v Šarm

¹⁰⁴KYLE, ref 74, s. 388.

¹⁰⁵O'BALLANCE, ref 77, s. 160-163; DAYAN, ref 9, s. 154-158.

¹⁰⁶DAYAN, ref 9, s. 191.

¹⁰⁷O'BALLANCE, ref 77, s. 173-178; DAYAN, ref 9, s. 195-200.

aš-Šajchu. Keď Izrael mobilizoval, generál Dajan vedel, že na Sinaji proti nemu nestojí obvyklých 60 tisíc Egyptanov s obrnenými jednotkami, ale iba asi 20 tisíc, ktorí mali dokopy 70 tankov, väčšinou starších britských a amerických typov. Proti tejto obrannej sile Izrael postavil 45 tisíc mužov a 230 tankov.

Ďalším dôležitým faktorom je, že Izrael vtrhol na Sinaj za priamej podpory francúzskeho letectva a námorníctva. Proti reálnej sile egyptského letectva ako ho správne odhadoval Dajan, mal Izrael 60 stíhačiek typu *Mystère IV*, *F-84s*, *Ouragan*, *Meteor*, *Vampire*. Pre porovnanie Egypt mal na začiatku izraelského útoku k dispozícii 30 stíhačiek *MiG 15* proti stovke porovnateľných izraelských a francúzskych strojov. Izraelu pomohla aj dlhší čas živená psychologická príprava na vojnu s Jordánskom, ktorá presviedčala medzinárodnú verejnosť, že cieľom možného útoku bude Jordánsko, pričom Británia a Francúzsko vedeli o pravých cieľoch Izraela. Výsledok dezinformácie bol úspešný, lebo 29. októbra Káhira vôbec nečakala útok na Sinajskom fronte.

* * * * *

Reakcia USA na trojstrannú agresiu voči Egyptu bola mimoriadne nepriateľská. Vláda USA predložila záležitosť BR OSN už 30. októbra, skôr ako to mohol urobiť ZSSR. Briti a Francúzi sa pochopiteľne odmietli pripojiť a nakoniec vetovali rezolúciu BR požadujúcu okamžité zastavenie paľby a stiahnutie sa Izraela z egyptského územia. Keď zakrátko vyšlo najavo, že invázia sa uskutočnila na základe tajnej britsko-francúzsko-izraelskej dohody, konfrontácia medzi USA a ich európskymi spojencami bola nevyhnutná.¹⁰⁸

Na reakciu USA mali vplyv viaceré faktory. Po prvé, Eisenhower a Dulles sa cítili oklamaní svojimi partnermi v NATO, boli rozhnvaní ich tvrdošijnosťou a neochotou držať sa odporúčaní USA. Prezident vyslovil pochybnosti o hodnote takých nespoľahlivých spojencov, kvôli ktorým je v stávke česť USA. Dulles dodal, že je veľmi znepokojený tým, že USA sú hádzané do jedného vreca s národmi sledujúcimi koloniálne ciele, ktoré nie sú v súlade s politikou USA.¹⁰⁹ Po druhé, Dulles sa bál, že identifikácia USA s európskymi mocnosťami môže viesť u Arabov k totálnej protizápadnej orientácii. Bolo mu jasné, že suezská vojna znamená pre Britániu a Francúzsko koniec bývalého postavenia v arabsko-islamskom svete. Washington mal dve možnosti: buď sa dištancovať od imperialistickej politiky svojich spojencov, a tým zabrániť novým nezávislým krajinám, aby sa orientovali na východný blok. Druhou možnosťou pre USA bolo podporiť Britániu a Francúzsko a zdieľať na Blízkom východe ich osud. Eisenhower dal najavo, že hoci oba štáty sú jeho spojencami v boji proti komunizmu, nesúhlasí s ich akciou na Blízkom východe: „Máme podporovať Britániu a Francúzsko, aj keby sme mali stratiť celý arabský svet?“¹¹⁰

Po tretie, kľúčovú úlohu v kalkuláciách USA hral sovietsky faktor. V čase vrcholiacej studenej vojny bol tretí svet hlavnou arénou americko-sovietskej rivality. Obe superveľmoci tam ostro súťažili o rozšírenie svojho vplyvu: zisk jednej sa pociťoval ako strata pre druhú. Eisenhower a Dulles chceli predísť tomu, aby Chruščov využil suezskú krízu a získal slávu ako hlavný obhajca práv malých štátov. Preto USA museli prevziať iniciatívu tým, že sa postavili proti trojstrannej agresii.¹¹¹ Z toho je jasné, že vzťahy oboch superveľmocí voči arabským štátom sa odvíjali od úrovne ich vzájomných vzťahov. Stupňovaná rivalita medzi západným

¹⁰⁸MURPHY, ref. 39, s. 389-392.

¹⁰⁹ADAMS, S.: *First Hand Report: The Inside Story of the Eisenhower Administration*. London: Hutchinson, 1962, s. 206-207.

¹¹⁰Telephone Conversation Between the President and the Secretary of State, 30 October 1956. In: United States. Department of State. *Foreign Relations of the United States, 1956*. Vol. XVI, s. 870.

¹¹¹302nd Meeting of the NSC, 1 November 1956. In: United States, ref 110, s. 906.

a východným blokom pracovala v prospech Egypta v tom zmysle, že Egypt posilnil svoju negociačnú pozíciu voči supervelmociam.

Po štvrté, podľa názoru USA britsko-francúzsko-izraelský útok na Suezský prielav porušoval ustanovenia *Trojstrannej deklarácie* z roku 1950. Eisenhower a Dulles pocíťovali potrebu splniť záväzok USA a podporiť obeť agresie na Blízkom východe. Eisenhower v tomto prípade tvrdil, že USA nemôžu byť viazané tradičným spojenectvom, ale musia splniť svoje zmluvné záväzky. Zdôraznil, že ani blížiacie sa prezidentské voľby neovplyvnia jeho rozhodnutie.¹¹² Ako veľmoc presadzujúca *status quo*, USA sa starali o zachovanie pozície OSN, preto nemohli schvaľovať alebo prehliadať porušovanie jej smerníc svojimi spojencami, ak nechceli vytvoriť precedens pre svojich odporcov. V televíznom prejave k národu, keď vyjadroval stanovisko k vývoju udalostí v Maďarsku a Egypte, Eisenhower povedal, že nemôže byť mier bez zákonnosti a nemôže byť zákonnosť, ak nebude existovať jeden kódex medzinárodného správania sa, tak pre priateľov, ako aj pre protivníkov.¹¹³

Pre všetky tieto dôvody bola vláda USA proti suezskej vojne a vyvinula obrovský tlak na svojich spojencov, aby zastavili vojenské akcie. USA uvalili na Izrael isté hospodárske a vojenské sankcie 31. októbra. Navyše, aby presvedčil Ben Guriona, že USA to myslia vážne, Eisenhower vydal pokyn *Štátnemu departementu*, aby informoval Izrael, že ohľady domácej politiky neovplyvnia stanovisko vlády ku kríze. „Budeme v našich záležitostiach postupovať tak, akoby sme v Amerike nemali žiadneho žida. Prospech a záujmy našej krajiny boli jediným kritériom, podľa ktorého sme postupovali“, povedal.¹¹⁴ Vláda USA aktivizovala hospodársky arzenál aj proti partnerom v NATO. Eisenhower a Dulles boli dobre informovaní o ťažkej situácii v britských menových a ropných rezervách a odmietli zásobovať Britániu ropou. Eisenhower povedal, že Británia a Francúzsko nech si samé vyriešia svoje energetické problémy, „nech sa teraz smažia vo vlastnom oleji“. Dulles bol presvedčený, že vzhľadom na mimoriadnu hospodársku, vojenskú a politickú závislosť západnej Európy od podpory USA, Eden a Mollet sa čoskoro sklonia pred požiadavkami USA.¹¹⁵

Eisenhowerova administratíva vyvíjala trvalý tlak na oboch vzdorovitých spojencov. Po ich vetovaní Američanmi presadzovanej rezolúcie v BR OSN, USA sa obrátili na Valné zhromaždenie, ktoré schválilo 1. novembra návrh USA žiadajúci okamžité zastavenie paľby a stiahnutie cudzích vojsk z Egypta. USA hospodársky tlak ešte zvýšili, a tak Eden a Mollet sužovaní doma a tiesnení v zahraničí, sa 6. novembra nakoniec vzdali. Súhlasili s okamžitým zastavením paľby a so stiahnutím svojich vojsk. Izrael 8. novembra súhlasil so stiahnutím sa z niektorých, ale nie zo všetkých území, ktoré obsadil.¹¹⁶

Na rozdiel od vlády USA, nebola prvotná reakcia Kremľa na inváziu do Egypta taká energická, ako dúfali v Káhire. Len čo sýrsky prezident Šukrí al-Qúwatlí priletel do Moskvy, požiadal v mene Egypta o pomoc, zdôrazňujúc, že egyptská armáda je v zúfalej situácii a potrebuje rýchle sovietsku pomoc, aby mohla odolávať trojstrannej agresii. Prostredníctvom al-Qúwatlího a egyptského veľvyslancu v Moskve sovietski vodcovia oznámili Džamálovi ^cAbdannásirovi, že narychlo nemôžu poskytnúť Egyptu žiadnu podstatnú vojenskú pomoc na zastavenie agresie. Odporúčali Egyptu, aby sa pokúsil riešiť konflikt diplomatickými a politickými kanálmi.¹¹⁷ Až 4. novembra, keď sovietske invázne sily potlačili maďarskú revolúciu a postoj USA voči suezskej vojne bol úplne zrejмый aj Moskve, sovietska diplomacia začala vystupovať oveľa aktívnejšie a seba-

¹¹²Conference with the President, 29 and 30 October 1956. In: United States, ref 110, s. 834-836.

¹¹³POLK, William R.: *The Arab World*. Cambridge : Harvard University Press, 1986, s. 328.

¹¹⁴302nd Meeting of the NSC, 1 November 1956. In: United States, ref 110, s. 905-906.

¹¹⁵KUNZ, Diane B.: *The Importance of Having Money: The Economic Diplomacy of the Suez Crisis*. In: Wm. ROGER, Louis and Owen, ed.: *Suez 1956*, s. 226-227.

¹¹⁶MURPHY, ref. 39, s. 392-393.

¹¹⁷SAYED-AHMED, Muhammad Abd el-Wahab: *Nasser and American Foreign Policy, 1952 – 1956*. London : LAAM, 1989, s. 142.

vedomejšie. Ministerstvo zahraničných vecí ZSSR poslalo nóty Británii a Francúzsku, v ktorých ostro odsúdilo ich nezákonnú akciu a pohrozilo, že ponесú plnú zodpovednosť za všetky dôsledky tejto akcie. Bulganin poslal list aj Eisenhowerovi navrhujúc spoločnú americko-sovietsku vojenskú akciu na zastavenie trojstrannej agresie.¹¹⁸ Potom, 5. novembra, Kremel' poslal Veľkej Británii, Francúzsku a Izraelu ultimátum, v ktorom pohrozil zničením agresorov na ich vlastnej pôde použitím rakiet s jadrovými hlavicami, ak nebude obnovený mier na Blízkom východe. Bol to taktický krok v záverečnej etape vojny určený na rozšírenie sovietskeho vplyvu tak medzi Arabmi, ako aj v rozvojovom svete. Hoci bolo ťažko stanoviť, ako vážne Sovieti mienia svoju hrozbu, západní ani izraelskí činitelia zrejme nechceli riskovať možný sovietsky útok balistickými raketami. Význam sovietskeho ultimáta spočíval v tom, že urýchlilo konečné rozhodnutie Edena, Molleta a Ben Guriona o prijatí okamžitého zastavenia paľby.¹¹⁹

Hoci sa vojenské akcie skončili 7. novembra 1956, posledný izraelský vojak sa stiahol z Egypta až v marci 1957. Štyri mesiace vzájomných obviňovaní kalili americko-izraelské vzťahy. Podstatou tejto nezhody bolo Ben Gurionovo nerešpektovanie platnosti územného *statu quo* vyjadreného v dohode o prímerí z roku 1949 medzi Egyptom a Izraelom. Pre Ben Guriona bola dohoda o prímerí mŕtva a pochovaná. Chcel od Egypta konkrétne ústupky náhradou za izraelský ústup.¹²⁰ Inými slovami posuezský regionálny poriadok mal odrážať novú mocenskú rovnováhu, v ktorej bol Izrael dominantným hráčom. Vláda USA bola hlboko znepokojená Ben Gurionovým rozhodnutím ponechať izraelské ozbrojené sily na Sinaji a v Gaze, rozhodnutím – ako povedal Eisenhower – ktoré mohlo Izraelu priniesť len odsúdenie ako narušiteľovi charty a princípov OSN. Prezident preto varoval izraelského premiéra, že ak sa nepodriadi rezolúcii OSN, poškodí priateľskú spoluprácu medzi ich dvoma krajinami. V jednom prípade dokonca pohrozil, že prijme opatrenia, ktoré „môžu mať ďalekosiahle účinky na vzťahy Izraela po celom svete“.¹²¹ Úradujúci minister zahraničných vecí USA Herbert Hoover ml. počas rokovaní s izraelskými diplomatmi poukázal na možnosť uplatnenia plných ekonomických sankcií proti Izraelu a rozpútania širokej kampane na pozastavenie členstva, prípadne vylúčenie Izraela z OSN.¹²² Činitelia USA sa nejasne vyjadrovali aj o tom, čo by podnikli v prípade sovietskeho útoku na Izrael.

Tvrдый prístup americkej administratívy voči Izraelu možno vysvetliť požiadavkami politiky USA v regióne Blízkeho východu a v zahraničí. Podľa amerických činiteľov tvrdosť voči Izraelu mala nielen získať Spojeným štátom dôveryhodnosť a vplyv u Arabov, ale aj odradiť arabské štáty od toho, aby sa obracali na Moskvu. Udržať Sovietov mimo regiónu, patrilo medzi najvyššie priority politiky USA.¹²³ A tak kombinácia tlaku USA a sovietskych hrozieb nedala Ben Gurionovi inú možnosť, len súhlasiť so stiahnutím vojsk. Táto situácia vykresľovala ťažkosti malého hráča riskujúceho svoju bezpečnosť tým, že sa snaží pripojiť k lige veľkých štátov a prejsť svoju silu. David Ben Gurion sa neskôr vyjadril, že rozhodnutie o stiahnutí bolo najbolestnejšie v jeho kariére. Izrael však predsa získal prísľub USA, že mu zaistí právo bezpečnej plavby v Aqabskom zálive.¹²⁴

Jeden zo železných zákonov politiky je, že akcia zriedka prináša zamýšľané výsledky. Suezská vojna bola typickým príkladom toho. Jasným cieľom Británie, Francúzska a Izraela bolo odstránenie Džamála c'Abdannásira a likvidácia arabského národnooslobodzovacieho hnutia, ktoré on reprezentoval. Ďalším cieľom malo byť zastavenie klesajúceho vplyvu Veľkej Británie a Francúzska na Blízkom východe a pripomenutie ich veľmocenského postavenia demonštráciou vo-

¹¹⁸EISENHOWER, Dwight D.: The White House Years: Waging Peace, 1956 – 1961. New York, Doubleday 1961. s. 89-90.

¹¹⁹DAYAN, ref 9, s. 185.

¹²⁰BAR-SIMAN-TOV, Yacov: Israel, the Superpowers, and the War in the Middle East. London : Praeger, 1987, s. 59-61.

¹²¹ADAMS, ref 109, s. 221-227.

¹²²MURPHY, ref 39, s. 391.

¹²³A Meeting held in Acting Secretary Hoover's Office, 7 November 1956. In: United States, ref 110, s. 1057.

¹²⁴BAR-ZOHAR, ref 3, s. 249-254.

jenskej sily. Dosiahol sa opak: pozícia egyptského prezidenta sa posilnila a jeho popularita vystúpila v celom arabskom svete do závratnej výšky. Suezský konflikt znásobil energiu arabského národného hnutia, ktorý sa stal smrteľnou hrozbou prozápadnému konzervatívnemu arabskému poriadku. Suezská vojna však znamenala aj počiatok rozporov v radoch vládnucich *Slobodných dôstojníkov*. Džamál ĆAbdannásir bol nespokojný s účinkovaním armády a za nedostatky právom obviňoval jej veliteľa, svojho dávneho priateľa ĆAbdalhakíma ĆÁmira. Kritika z neschopnosti armády narušila úzke vzťahy medzi dlhoročnými priateľmi, ale nepriniesla nápravu. Nekompetentnosť veliteľa armády vyústila do katastrofálnej porážky v júni 1967.

Suezský debakel tým, že odhalil vojenskú slabosť a hospodársku závislosť Británie a Francúzska od USA, urýchlil proces britsko-francúzskeho úpadku. Inými slovami, konflikt spôsobil radikálnu zmenu v svetových mocenských štruktúrach, pretože úlohu týchto dvoch mocností, ale aj ich dedičstvo na Blízkom východe prevzali USA. Mocnosti druhej kategórie v budúcnosti už nemali ohrozovať záujmy veľmocí. Nastala nová etapa v medzinárodnej politike: etapa superveľmocí, ktoré nahradili európskych koloniálnych hráčov ako dominantné body v globálnom systéme.

Toto rozuzlenie sa nevzťahovalo len na suezskú vojnu, ale bolo aj produktom meniacej sa medzinárodnej rovnováhy síl po roku 1945 nastupujúceho globálneho vnímania svetovej politiky a vyvíjajúcich sa záujmov USA a ZSSR. Obe superveľmoci ašpirovali na svetovládu a nástup nového aktívnejšieho vedenia v Moskve i vo Washingtone v 50. rokoch znamenal zintenzívnenie tohto kurzu. Na rozdiel od Stalina, ktorý sústredoval svoju pozornosť hlavne na európsku scénu, ako najlepšiu záruku pre bezpečnosť ZSSR, Chruščov rozšíril svoj horizont na tretí svet, vrátane arabskej arény. V polovici 50. rokov kremľské vedenie vytvorilo predmostie v Egypte a stalo sa ofenzívnejším aj v iných častiach sveta. ZSSR začal poskytovať politickú, vojenskú a hospodársku pomoc mimoeurópskym národom bojujúcim za získanie slobody a nezávislosti. Následkom toho Sovietsi získali vplyv a prestíž a ohrozovali záujmy západných veľmocí.

Vychádzajúc z globálnych bezpečnostných potrieb, USA boli veľmi znepokojené expanziou sovietskej moci. Tak Trumanova, ako aj Eisenhowerova administratíva sa snažili zdržiavať túto potenciálnu hrozbu. Politika zdržiavania vyžadovala od USA, aby prevzali vedúcu úlohu vo svete. Hoci v západnej aliancii počas Trumanovho obdobia (1945 – 1952) existovali menšie nezhody, vzťahy medzi USA a ich európskymi spojencami boli vcelku harmonické. V 50. rokoch však americko-európske vzťahy zaznamenali významný posun. Zmeny vo vedení USA, spojené so zmenami v ich globálnych záujmoch, spôsobili napätie vo vzťahoch medzi severoatlantickými partnermi. Prezident a jeho minister zahraničných vecí nemali dobrý pocit z koloniálneho dedičstva Británie a Francúzska a nechceli byť spájaní s koloniálnou politikou svojich spojencov. Navyše, materiálne záujmy západných spojencov sa v niektorých častiach rozvojového sveta krížili, a preto napätie medzi nimi muselo dospieť k bodu varu, ako sa to stalo počas suezskej krízy.

Na regionálnej úrovni sa skončila doba, keď britskí a francúzski činitelia v podstate ovládali arabský svet Blízkeho východu. Dramatický čin vzdoru Džamála ĆAbdannásira a jeho následné odolávanie tlakom do istej miery demonštrovali krach tradičnej diplomacie delových člnov. V tomto zmysle suezská vojna znamenala predeľ v dejinách arabsko-veľmocenských vzťahov. Vďaka schopnosti využiť rozpory v západnom bloku, Egypt dokázal otočiť zdruvujúcu vojenskú porážku na veľkolepé politické víťazstvo. Podľa názoru Arabov sa tu vytvoril určitý precedens, že malý štát môže beztretné vyzvať veľmoci, a tie už nemôžu neobmedzene diktovať a vnútiť svoje podmienky. Starý koloniálny systém na Blízkom východe bol mŕtvy, nahradený novým polarizovaným medzinárodným systémom, ktorému sa ľahšie vzdorovalo a ľahšie sa s ním manipulovalo. Éra tradičnej koloniálnej nadvlády nebola nahradená priamou nadvládou superveľmocí, ale väčšou miestnou nezávislosťou.

Arabskí politici novej generácie nechceli zostať pešiakmi na americko-sovietskej šachovnici; chceli byť aktívnymi účastníkmi v medzinárodnej politike a nieť zodpovednosť za osud národa. V snahe uniknúť závislosti od veľmocí, arabské štáty boli ochotné využiť všetky možnosti, ktoré mali k dispozícii, predovšetkým polarizovaný medzinárodný systém.

Vzhľadom na ostro protikladnú interpretáciu Suez, obe strany robia veľmi rozdielne závery. Pre Arabov Suez predstavoval radikálny posun v povahe vzťahov medzi malými a veľkými štátmi. Význam suezskej vojny spočíva v tom, že mala zásadný psychologický účinok na arabské vnímanie svetovej politiky. Egyptská konfrontácia s Veľkou Britániou a Francúzskom presvedčila mnohé arabské štáty o ich schopnosti postaviť sa proti veľmociam a presadiť svoje práva. Arabi sa stali silou, s ktorou bolo treba počítať na globálnej úrovni. Veľmoci ich už nemohli prehliadať, ale museli vážne prihliadať na ich záujmy. Takéto názory však neboli všade príliš vítané. Supervermoci v boji o rozšírenie vplyvu, síce používali rétoriku OSN, v skutočnosti však naďalej schvaľovali konvenčný pohľad na medzinárodné vzťahy, podobný tomu, aký mali Británia a Francúzsko. Rozdiel nastal v tom, že veľmoci začali na presadzovanie svojich cieľov používať nové, účinnejšie metódy.

Útočníci museli ustúpiť. V decembri odišli z Egypta Briti a Francúzi a začiatkom roku 1957 sa aj Izraelčania museli stiahnuť za líniu prímeria z roku 1949. Suezská kríza ukázala silu aj slabosť egyptského režimu. Prezident mal zásluhu na tom, že pod hrozbami nezakolísal a bol rozhodnutý brániť nezávislosť krajiny až do konca. Preto vyšiel z udalostí roku 1956 – napriek vojenskej porážke na Sinajskom polostrove – ako víťaz a zaistil si nadšenú podporu tak egyptského ľudu, ako aj všetkých Arabov.

K. SORBY: THE 1956 SUEZ WAR – OPERATION „KADESH“

In September 1956 the British and French withdrew all their pilots from the Suez Canal Company in the certain expectation that this would stop traffic and provide an excuse for intervention. But the Egyptians had managed to keep the Canal running normally. It was when this step failed that Prime Minister Eden began to think of joining a secret Franco-Israeli plan for Israel to attack Egypt with French logistical support. Israel had its own reasons for wanting to invade. It believed that it could force Egypt to accept its existence and to end the state of semi-war which had existed since Israel's creation. It also aimed to break the Egyptian blockade of the mouth of the Gulf of Aqaba.

The Anglo-French-Israeli plan was sealed at a secret meeting at Sèvres in France on 24 October between the Israeli Prime Minister David Ben Gurion and the foreign ministers of France and Britain. In accordance with the plan, Israel invaded Sinai on 29 October. The next day Britain and France issued a joint ultimatum calling on Egypt and Israel to cease fighting and to withdraw their forces ten miles from the Canal, failing which Anglo-French forces would „intervene with whatever strength may be necessary to ensure compliance“. Israel, whose forces nowhere near the Canal at that time, and whose „withdrawal“ would thus entail a massive advance, accepted the ultimatum; Nasser, who by the terms of the ultimatum would have voluntarily abandon territory he had not yet lost, rejected it.

Israel's Sinai attack had the maximum goal of seizing the Peninsula and, by Anglo-French „intervention“ at an agreed time, securing a perfect new Israeli western frontier, an „internationalized“ Suez Canal Zone. The Israelis' minimum goal was to inflict upon Egypt a „clean victory“ that would be noted well throughout the Middle East and the world. As Israel mobilized, General Dayan knew that he faced in Sinai only thirty thousand Egyptians with some seventy older American and British tanks. Against this defence force Israel pitted a total of forty-five thousand men and some two hundred and thirty tanks. Dayan entered Sinai with the prearranged direct combat support of the French Air Force and the French Navy. The Israeli attack plan was brilliant, taking full advantage of the fruits of many month of political and military and psycho-strategic preparation.

It should be stressed, however, that Ben Gurion and Dayan did not count, in planning this campaign, on either the RAF's bombing of Egyptian airfields forty-eight hours after it began, or Anglo-French „intervention“ by Ultimatum twenty-four hours from the start. The combined plan was for the Israelis to have several „clear“ days in Sinai – which they wanted for their „clean victory“, and which Eden originally wanted in order to avoid any suggestion of collusion. They did not assume any early Egyptian decision to withdraw from Sinai in face of Anglo-French „intervention“.

On 31 October, when the ultimatum expired, British and French planes began to bomb Egyptian airfields and within three days almost the entire Egyptian air force had been destroyed on the ground. On 5 November the Anglo-French invasion force which had been assembled in Cyprus landed near Port Said and, after capturing the city which suffered some heavy damage, advanced southwards along the Canal. In retaliation the Egyptians had blocked the Canal with scores of ships and the Syrians had blown up the oil pipelines and pumping-stations on their territory, thus threatening Western Europe with the possibility of a serious oil shortage. The whole Arab world was in an uproar as hostility to Britain and France reached fever pitch. World opinion was also overwhelmingly hostile towards the Anglo-French-Israeli action and after the creation of the UN Emergency Force the three aggressors were obliged to withdraw.